

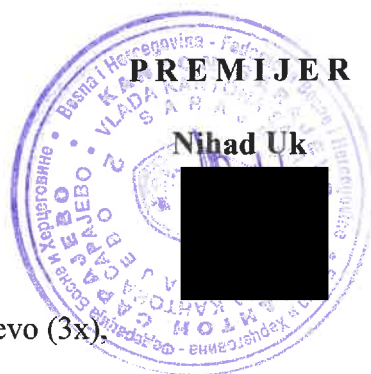

Broj: 02-04-27491-57/24
Sarajevo, 09.05.2024. godine

Na osnovu člana 26. i 28. stav (4) Zakona o Vladi Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 36/14 - Novi prečišćeni tekst i 37/14 - Ispravka) i člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03, 102/09 i 32/10) Vlada Kantona Sarajevo, na **23. sjednici održanoj 09.05.2024. godine**, donijela je

ZAKLJUČAK

1. Usvaja se Gender akcioni plan Kantona Sarajevo za period 2024. do 2028. godine.
2. Zadužuje se Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo da, u roku od 30 dana od dana donošenja ovog zaključka, Vladi Kantona Sarajevo predloži imenovanje Koordinacionog odbora za praćenje Gender akcionog plana za period 2024. do 2028. godine.
3. Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja, a zajedno sa Gender akcionim planom Kantona Sarajevo objavit će se u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“ i na web stranici Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo.

Dostaviti:

1. Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo,
2. Zamjenici predsjedavajućeg Skupštine Kantona Sarajevo (3x),
3. Premijer Kantona Sarajevo,
- ④ 4. Ministarstva Kantona Sarajevo (12x),
5. Ured za borbu protiv korupcije Kantona Sarajevo,
6. Stručne službe Kantona Sarajevo (9x),
7. Zavodi (5x),
8. Uprave (2x),
9. Fondovi (4x),
10. Sve javne ustanove Kantona Sarajevo (5x) (putem Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo, Ministarstva za visoko obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo, Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo i Ministarstva kulture i sporta Kantona Sarajevo),

11. Sva javna preduzeća Kantona Sarajevo (4x) (putem Ministarstva saobraćaja Kantona Sarajevo, Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo, Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo i Ministarstva privrede Kantona Sarajevo),
12. Za objavu u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“,
13. Evidencija,
14. A r h i v a.

GENDER AKCIONI PLAN KANTONA SARAJEVO ZA PERIOD OD 2024. DO 2028. GODINE

Sarajevo, 2024. godina

SADRŽAJ

I. UVOD	3
<i>Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova</i>	6
<i>Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova Kantona Sarajevo</i>	6
<i>Pravni okvir za izradu Gender akcionog i finansijskog plana Kantona Sarajevo</i>	9
II. STANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U KANTONU SARAJEVO	10
<i>Osnovni demografski podaci razvrstani po spolu</i>	11
<i>Tržište rada</i>	12
<i>Obrazovanje</i>	22
<i>Nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i>	29
<i>Javni život</i>	36
<i>Zdravstvena zaštita</i>	38
III. STRUKTURA GENDER AKCIONOG PLANA KANTONA SARAJEVO	40
IV CILJEVI I AKTIVNOSTI GENDER AKCIONOG PLANA KS ZA PERIOD 2024.–2028. GODINA	42
V MONITORING I EVALUACIJA GENDER AKCIONOG PLANA	60
OSNOVNI POJMOVI I DEFINICIJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	61

I. UVOD

Ustav BiH garantira visok stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda jer sadrži 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, među kojima je i Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena. Ustav FBiH također garantuje visok stepen ljudskih prava i daje ustavnu snagu pravima koji su zagarantovani u međunarodnim sporazumima koji su nabrojani u aneksu Ustava FBiH. Pored općih standarda od posebnog značaja za Gender akcioni plan je Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine budući da prava zagarantovana u ovom sporazumu također imaju ustavnu snagu.

Ustav Kantona Sarajevo također garantuje najviši stepen ljudskih prava i osnovnih sloboda preuzimajući standarde koji su sastavni dio Ustava BiH i Ustava FBiH. Zbog toga, Gender akcioni plan KS doprinosi ostvarivanju ljudskih prava i sloboda koji imaju snagu ustavnih odredbi KS.

Ujedinjene nacije (UN) kao i države članice UN imaju, u skladu s Poveljom UN, obavezu da promoviraju prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovu spola. Države članice su obavezne poštovati i promovirati ljudska prava i slobode kao osnove ekonomskog razvoja, mira i međunarodne sigurnosti. Nastavljajući pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, ove obaveze je preuzela Bosna i Hercegovina kao članica UN od 22. maja 1992. godine. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokument iz oblasti ravnopravnosti spolova je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW. **Postizanje rodne ravnopravnosti jedan je od 17 UN-ovih ciljeva održivog razvoja, preduslov je za stvaranje društva jednakih mogućnosti, te podcrtava važnost poštovanja osnovnih ljudskih prava.**

Postizanjem rodne ravnopravnosti u Kantonu Sarajevo moguće je ostvariti značajnu dodanu vrijednost koja se ogleda u poboljšanju položaja žena u društvu. **Rodna ravnopravnost predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti Evropske unije čije je poštovanje jedan od uslova koje trebaju ispuniti zemlje kandidatkinje i potencijalni kandidati za pristupanje EU.** Među 14 prioriteta koje BiH treba ispuniti za otvaranje pregovora za pristupanje EU u oblasti vladavine prava je jačanje zaštite prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe zakona o nediskriminaciji i ravnopravnosti spolova.

Oснаživanje žena, promovisanje rodne ravnopravnosti i provođenje aktivnih javnih politika od suštinskog je značaja za postizanje zakonskih, institucionalnih i društvenih preduslova za veću ravnopravnost spolova.

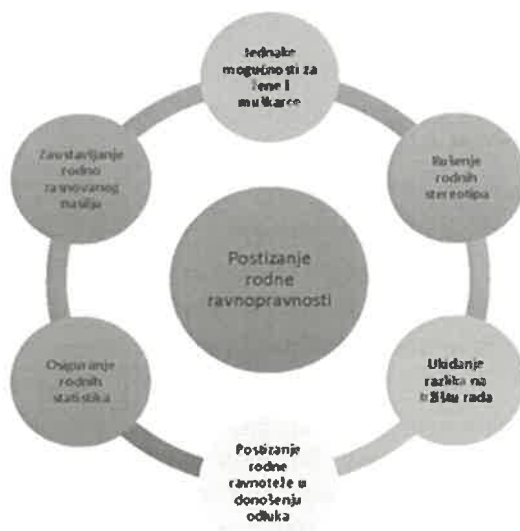
Sprečavanje svih oblika diskriminacije ne samo da je osnovno ljudsko pravo, već ima višestruk uticaj na druga područja razvoja. Također, postizanje rodne ravnopravnosti ključni je preduslov za napredovanje i kreiranje društva jednakih mogućnosti. Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja, te promovisanje rodne ravnopravnosti, od suštinskog su značaja za brže postizanje održivog razvoja.

Temeljni propis koji uređuje ovu oblast u našoj zemlji je Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koji ima za cilj promociju i zaštitu ravnopravnosti spolova, garantiranje jednakih mogućnosti i ravnopravnog tretmana svih osoba bez obzira na spol, u javnoj i u privatnoj sferi društva, te zaštitu od diskriminacije na osnovu spola. Shodno ovom Zakonu, nadležni

zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u BiH obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana BiH i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Integracija međunarodnih i domaćih standarda za ravnopravnost spolova u zakonodavni okvir koji prepoznaje i uvažava rodne razlike doprinosi otklanjanju diskriminacije zasnovane na spolu. Osim toga, rodno odgovorni budžeti daju osnov za adekvatno planiranje sredstava i integriranje pitanja rodne ravnopravnosti u budžetske politike, koje je usmjereno na ostvarenje ravnopravnijeg i pravednijeg društva. Podsticanje žena da u većem broju postanu lideri u svim oblastima pomoći će da se učvrste politike i zakonski propisi sa ciljem postizanja veće ravnopravnosti spolova.

Adekvatna zastupljenost žena u svim sferama društva može biti pokretač ekonomskog napretka i održivog rasta i razvoja. Redovno sistematsko prikupljanje, analiza i objavljivanje strateških i planskih dokumenata iz oblasti rodne ravnopravnosti može doprinijeti sprečavanju i suzbijanju nasilja po osnovu spola, ravnopravnijoj zastupljenosti žena u javnom životu i zapošljavanju, boljem pristupu obrazovanju, zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, što je u skladu s UN-ovim ciljevima održivog razvoja.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH i obaveza djelovanja za ravnopravnost spolova

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH¹ (ZoRS BiH) donesen je 2003. godine u BiH, a izmijenjen i dopunjen 2009. godine, čime su pravni standardi ravnopravnost spolova utvrđeni Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena postali sastavni dio pravnog sistema BiH. Zakon je najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i zabranjuje diskriminaciju, te jamči jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života. Ciljevi Zakona u pogledu zabrane diskriminacije i osiguranja ravnopravnosti spolova su prikazani shematski.

¹ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH" br. 32/10)

Pored toga, Zakon obavezuje sva državna tijela, na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini (član 24.) obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
- b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Upravo je ovaj član Zakona o ravnopravnosti spolova osnovni pravni osnov za donošenje Gender akcionog plana KS budući da se donošenjem ovog akcionog plana osigurava dosljedna primjena ovog Zakona, ali i drugih obaveza Kantona u pogledu ravnopravnosti spolova. To je također slučaj i sa Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine koji prepoznaje značaj djelovanja i ulogu kantona kada je u pitanju postizanje ravnopravnosti spolova. U skladu s nadležnostima kantona, kantonalna tijela vlasti, zajedno sa tijelima odnosno institucijama Federacije BiH kao i institucije BiH, su prepoznata kao nosioci odgovornosti u strateškom cilju 1. GAP BiH.

Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova

Uzimajući u obzir strukturu i ustavom određenu podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti u BiH, donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, Bosna i Hercegovina se odlučila da osigura mrežu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti, te je utvrđena obaveza svih nivoa vlasti da aktivno djeluju za ravnopravnost spolova i otklanjanje diskriminacije na osnovu spola. Ova obaveza je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH koji glasi:

Član 24.

(3) Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

(4) Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Ovo je izuzetno bitna pravna garancija, jer osigurava pravnu sigurnost institucija za ravnopravnost spolova. U skladu sa ZoRS BiH, ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i, na entitetskom nivou, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar – Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske.

Gender Centar Federacije BiH je ključna institucija za kreiranje sveobuhvatnog, sistemskog i koordiniranog pristupa provođenju ZoRS-a u Federaciji BiH i koji pružaju stručnu podršku drugim institucijama u procesu provođenja obaveza iz ZoRS-a.

Mreža institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH obuhvata i zakonodavnu i izvršnu vlast na svim nivoima vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije za ravnopravnost spolova Doma naroda i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, te Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske su aktivne i održavaju redovne sjednice, uključujući i tematske sjednice.

Osnovane su komisije za ravnopravnost spolova kantonalnih skupština u Federaciji BiH, a na lokalnom nivou djeluju komisije za ljudska prava i slobode u okviru općinskih/opštinskih skupština u skoro svim općinama/opštinama u BiH.

Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova Kantona Sarajevo

U skladu sa svojom nadležnosti, Komisija za jednakopravnost spolova Skupštine KS predstavlja institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova Skupštine koji ima nadležnosti koje su predviđene članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Komisija je izričito nadležna za razmatranje pitanja u vezi sa ostvarivanjem ravnopravnosti spolova, zakona i drugih propisa, prijedloga i izvještaja kao i učešće u skupovima koji su vezani za ravnopravnost spolova.

Poslovnik Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/12- Drugi novi prečišćeni tekst, 41/12, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22)

Član 51.

Komisija za jednakopravnost spolova:

- *razmatra nacрте i prijedloge zakonskih propisa i općih akata iz nadležnosti Skupštine Kantona i daje mišljenje, prijedloge i inicijative vezane za usklađivanje sa međunarodnim konvencijama o jednakosti spolova i zabrani svakog oblika diskriminacije po osnovu spola;*
- *razmatra stanje prava žena i predlaže mjere za eliminaciju mogućih posljedica diskriminacije u oblasti ekonomije i zapošljavanja, zdravlja i socijalne zaštite, političkog i javnog života, te odgoja i obrazovanja u svjetlu poštivanja ljudskih prava;*
- *pribavlja informacije od značaja za integrisanje spolne analize u politiku i programe Skupštine;*
- *surađuje sa odgovarajućim tijelima u Kantonu, Federaciji i državi, sindikatima, nevladinim organizacijama i sl.*

Pozicija Komisije za jednakopravnost spolova u okviru Skupštine KS je veoma značajna, a donošenje Gender akcionog plana Komisiji omogućava instrument za usmjereno i koordinirano djelovanje skupštine, kantonalnih ministarstava i drugih uprava i službi. U ovom procesu Komisija ima primarnu ulogu nadzora nad provođenjem akcionog plana.

Prvi Gender akcioni plan Kantona Sarajevo (GAP KS) za period od 2019. do 2022. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 52/19) je usvojen na 49. sjednici Vlade Kantona Sarajevo održanoj 28.11.2019. godine. To je bio ujedno i prvi sveobuhvatni strateški dokument za ravnopravnost spolova u Kantonu Sarajevo. Vlada Kantona Sarajevo je na 20. sjednici održanoj 16. maja 2019. godine, imenovala Tim za izradu Gender akcionog plana u Kantonu Sarajevo. Tim su činili predstavnici kantonalnih ministarstava i nevladinih organizacija, a proces je koordinirao Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine.

U cilju redovnog izvještavanja o realizaciji aktivnosti iz navedenog Akcionog plana, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo kao predlagač materijala je pojedinačno prikupljalo informacije o svim realizovanim aktivnostima od strane nosilaca odgovornosti utvrđenih Akcionim planom, na osnovu čega je jednom godišnje izvještavalo Vladu Kantona Sarajevo.

Izradi ovog dokumenta je prethodila analiza stanja ravnopravnosti spolova u Kantonu Sarajevo, identifikovanje oblasti neravnopravnosti spolova, utvrđivanje strukturalnih prepreka za ravnopravnost spolova i prilika za unapređenje zatečenog stanja. Na osnovu prikupljenih materijala i prijedloga tima, Gender Centar Federacije BiH je putem FIGAP II programa podržao izradu nacрта GAP KS 2019. – 2022. Realizacija ciljeva definisanih u prvom Gender akcionom planu Kantona Sarajevo je otežana usljed pandemije virusa COVID-19, te su i nosioci aktivnosti GAP-a svoje djelovanje morali prilagoditi pandemijskim uslovima.

Na sjednici održanoj 1.11.2021. godine, Komisija za jednakopravnost spolova Skupštine Kantona Sarajevo je razmatrala i dala saglasnost na Izvještaj o provođenju Gender akcionog plana Kantona Sarajevo za 2020. godinu, sa zaključcima koji se odnose na nastavak provedbe aktivnosti definisanih u GAP KS 2019. – 2022.²

Izvještaj o provođenju Gender akcionog plana Kantona Sarajevo za period od 2019. do 2022. godine, za period od 01.01.2021. do 31.12.2021. godine se našao na Dnevnom redu XI Skupštine Kantona Sarajevo, ali se o istom još uvijek nije raspravljalo.³

Javne politike za ravnopravnost spolova u BiH

Kako bi se osigurala dosljedna implementacija Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, 2006. godine usvojen je prvi Gender akcioni plan u BiH (GAP BiH) („Službeni glasnik BiH“, broj: 41/09) za period 2006.-2011., kao prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sve oblasti javnog i privatnog života (eng. *gender mainstreaming*). Drugi GAP BiH usvojen je 2013. godine („Službeni glasnik BiH“, broj: 98/13) za period 2013.-2017., a treći za period 2018.-2022. godine. Ovaj strateški dokument sadrži strateške ciljeve, koji definišu prioritetne oblasti djelovanja, te programe i mjere za ostvarivanje tih ciljeva. Jedna od prioritetnih oblasti je rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima. Na sjednici održanoj 18.10.2023. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH donijelo Odluku o usvajanju Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine za period 2023.-2027. godine sa operativnim planom institucija Bosne i Hercegovine za implementaciju Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine 2023.-2027. godina („Službeni glasnik BiH“, broj: 82/23).⁴

Cilj GAP BiH je da usmjeri resorna ministarstva i druge institucije u radu na uključivanje principa ravnopravnosti spolova u skladu sa članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji propisuje obaveze nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH. Na osnovu GAP BiH-a, institucije BiH donose godišnje operativne planove koji omogućavaju sistemsko i koordinirano djelovanje u procesu *gender mainstreaming-a* u institucijama.

Pored GAP BiH, donesene su i sprovode se i druge, sektorske, javne politike i strategije na nivou države i entiteta, koje doprinose uvođenju principa ravnopravnosti spolova u specifične prioritetne oblasti (nasilje na osnovu spola, rod i sigurnost, unapređenje položaja žena na selu, rodno odgovorno budžetiranje). Na nivou države usvojen je drugi po redu Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Ljudska prava i slobode sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2014.- 2017. („Službeni glasnik BiH“, broj: 89/14), kao i Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Ljudska prava i slobode Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015.-2018. godine („Službeni glasnik BiH“, broj: 75/15).

² [Izvjestaj komisija jednakopravnost spolova 1.pdf \(ks.gov.ba\)](#)

⁴ <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/1qYqiACerOI=>

Pravni okvir za izradu Gender akcionog i finansijskog plana Kantona Sarajevo

Gender akcioni i finansijski plan (GAP) Kantona Sarajevo je strateško-planski dokument koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice, te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja na kantonalnom nivou, zbog nadležnosti koji kantonalni nivo vlasti ima.

Ravnopravnost spolova predstavlja jednaka prava i slobode, vidljivost i zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života. Postizanje ravnopravnosti spolova je ključno za zaštitu fundamentalnih ljudskih prava, razvijanje demokratskog društva, poštivanje vladavine prava, te ekonomski rast i konkurentnost. Iako je vidljiv napredak Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova, razlike su prisutne u mnogim područjima.

Gender akcioni plan KS se odnosi na period od 2024. do 2028. godine i usklađen je sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na ravnopravnosti spolova i to sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2023.-2027.), kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou.

Ovaj strateški cilj je izuzetno važan za kreiranje svih aktivnosti Kantona jer prepoznaje ključne prioritete u oblasti ravnopravnosti spolova, kao i ciljeve koji bi se trebali postići do kraja provođenja Gender akcionog plana BiH. Na taj način dat je prioritetni okvir djelovanja i kantona zajednica i ovih šest prioriteta bi trebao biti osnov svih programa mjera koje se donose na kantonalnom nivou.

Gender akcioni planovi na nivou jedinica kantona su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze. Ustav KS garantuje najviši stepen ljudskih prava i osnovnih sloboda preuzimajući standarde koji su sastavni dio Ustava FBiH. Zbog toga, Gender akcioni plan KS doprinosi ostvarivanju ljudskih prava i sloboda koji imaju snagu ustavnih odredbi KS.

Vlada Kantona Sarajevo je na 24. vanrednoj sjednici održanoj 19.02.2024. godine imenovala Tim za izradu Gender akcionog plana u Kantonu Sarajevo. Tim su činili predstavnici kantonalnih ministarstava i nevladinih organizacija, a proces je koordinirao Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Odlukom, zadaci Tima bili su da u skladu sa Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine za period od 2023. do 2027. i Izvještajem o provedbi Gender akcionog plana Kantona Sarajevo za 2019. – 2022. definiše prioritete i transferzalne oblasti djelovanja, koje se odnose na jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova u Kantonu Sarajevo, te izradi nacrt Gender akcionog plana za Kanton Sarajevo 2024. – 2028.

Tokom sastanaka tima, analizirano je stanje ravnopravnosti spolova u Kantonu Sarajevo i utvrđene su oblasti neravnopravnosti spolova, identificirane su strukturalne prepreke za ravnopravnost spolova i prilike za unapređenje trenutnog stanja te je izrađen nacrt dokumenta,

na osnovu materijala i prijedloga tima, sredstvima projekta EU4HR i Gender Centra FBiH Federacije BiH podržana je izrada nacrt dokumenta.

II. Stanje ravnopravnosti spolova u Kantonu Sarajevo

Za potrebe analize stanja ravnopravnosti spolova u KS izvršeno je prikupljanje i analiza dostupnih informacija i podataka što predstavlja i prvi korak u smislu člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Analiza stanja ravnopravnosti spolova je sagledana iz ugla ravnopravnosti spolova što omogućava utvrđivanje oblasti u kojima eventualno postoje diskriminacije ili nejednakosti u pristupu pravima, koristima i resursima između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka po pojedinim oblastima. Pored toga ovaj pristup omogućava da se istraže uzroci takvog stanja kao i da ukaže na to kako se oni mogu promijeniti jer daje osnovu na kojoj će se temeljiti akcioni plan.

Za potrebe ove analize prikupljeni su sljedeći podaci:

1. statistički podaci od strane Zavoda za statistiku,
2. administrativni podaci od strane kantonalnih organa i službi,
3. urađena je analiza ključnih propisa i dokumenata kantona,
4. korištena su druga istraživanja i studije te stručna mišljenja.

Ovaj pristup je omogućio:

- 1) da ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti, i
- 2) da omogući utvrđivanje trenutnog stanja (ne)ravnopravnosti spolova, kao i da utvrdi način na koji će se promjene mjeriti.

Za potrebu izrade ovog Gender akcionog plana prikupljeni su dostupni podaci koji su razvrstani po spolu. U tu svrhu prikupljeni su statistički podaci koji su dostavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku, Centralne izborne komisije BiH, te su korišteni i administrativni podaci kojima raspolažu ministarstava i službe KS. Pored toga izvršena je analiza javno dostupnih podataka o stanju ravnopravnosti spolova u KS. Svi podaci su analizirani iz ugla ravnopravnosti spolova te su interpretirani u odnosu na trendove (ne)ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Oblasti za utvrđivanje stanja ravnopravnosti spolova su bazirani na prioritetima koji su prepoznati u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovine, i to:

- Postojanje institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova,
- Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima,
- Obrazovanje, nauka, kultura i sport,
- Socijalna zaštita i zdravlje,
- Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima,
- Javni život i donošenje odluka.

Osnovni demografski podaci razvrstani po spolu

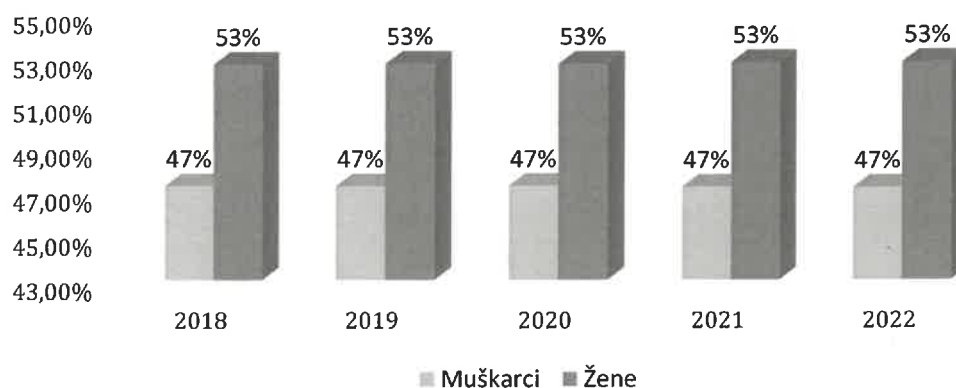
Kanton Sarajevo je jedan od deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine, smješten u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Sarajevu, glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Površina kantona iznosi 1.276,9 km², što čini 4,89% površine Federacije Bosne i Hercegovine i 2,49% površine Bosne i Hercegovine. Kanton se sastoji od 9 općina: Općina Stari Grad, Općina Centar, Općina Novo Sarajevo, Općina Novi Grad, Općina Ilidža, Općina Hadžići, Općina Vogošća, Općina Ilijaš i Općina Trnovo. Prema podacima Zavoda za statistiku na području kantona živi 419.543 osoba od čega 197.896 osoba muškog spola i 221.647 osoba ženskog spola. Na području Kantona živi 5,66% više osoba ženskog spola.

Stanovištvo u Kantonu Sarajevo prema spolu

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022, Federalni zavod za statistiku

Stanovništvo prema spolu u periodu od 2018. do 2022. godine

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022, Federalni zavod za statistiku

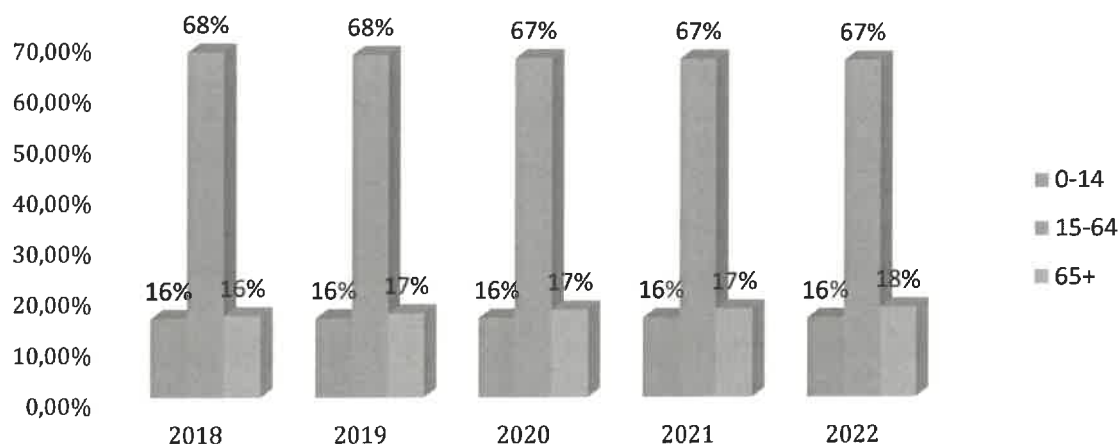
Pregled broja stanovnika u Kantonu Sarajevo u odnosu na popise stanovništva					
Godina	2018	2019	2020	2021	2022
Broj stanovnika	419.414	420.496	421.555	419.918	419.543
Razlika u procentima u odnosu na popis stanovništva 2013. godina	1,41%	1,67%	1,93%	1,53%	1,44%
Razlika u procentima u odnosu na popis stanovništva 1991. godina	-14,87%	-14,65%	-14,44%	-14,77%	-14,85%

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022. Federalni zavod za statistiku i Rezultati popisa stanovnika 2013. godine ()

Ukoliko se posmatraju dostupni podaci o stanovništvu prema spolnoj strukturi od 2018. godine, može se zaključiti da se omjer osoba muškog i ženskog spola nije znatno mijenjao.

U odnosu na 2013. godinu, broj stanovnika u Kantonu Sarajevo je povećan, i to za 1,44%, ali i smanjen u odnosu na 2020. godinu za 0,48%.

Stanovništvo prema dobnim skupinama od 2018. do 2022. godine

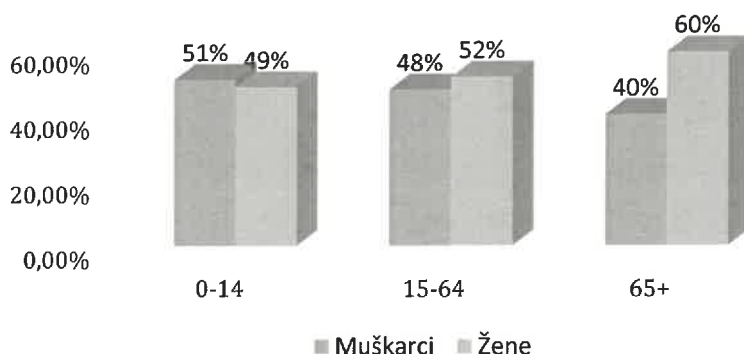

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022. Federalni zavod za statistiku

Ukoliko se posmatraju podaci o broju stanovnika prema dobnim skupinama u zadnjih 5 godina, može se primjetiti da se broj stanovnika u dobnoj skupini od 65+ blago povećava, dok je broj radno sposobnog stanovništva (dobna skupina od 15 do 64 godina starosti) u opadanju.

Analizom podataka po starosnim grupama vidljivo je da je najveći jaz prema spolnoj strukturi u starosnoj grupi od 65 godina i više, a najmanji u starosnoj grupi do 14 godina.

Stanovništvo prema spolu i dobnim skupinama stanje 30.6.2022. godine

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022. Federalni zavod za statistiku

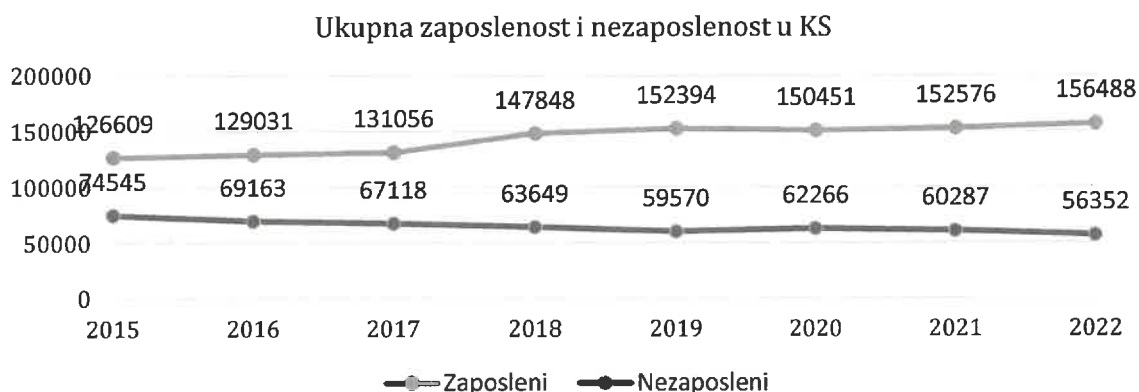
Tržište rada

Ravnopravno učešće žena i muškaraca na tržištu rada je jedan od preduslova za postizanje ciljeva ravnopravnosti spolova. U BiH u svim različitim dobnim skupinama, prihodovnim razredima i lokacijama, muškarci više od žena učestvuju u radnoj snazi. Učešće žena u radnoj snazi u BiH je značajno niže nego što bi se moglo očekivati i trenutno je jedno od najnižih u Evropi.

Na području KS u periodu od 2014. do 2022. godine broj zaposlenih je u stalnom porastu (izuzev period od 2019. do 2020. godine gdje je pad broja zaposlenih uzrokovan pandemijom COVID19).

U 2022. godini, zaposleni stanovnici su činili 56,1% radno sposobnog stanovništva, dok je njih 20,2% bilo nezaposleno.

Također, ukoliko se posmatraju stope nezaposlenosti i zaposlenosti, može se zaključiti da je stopa zaposlenosti u porastu, dok je stopa nezaposlenosti u opadanju.

Izvor: Socioekonomski pokazatelji 2015.-2023. godine, Federalni zavod za planiranje razvoja

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stopa nezaposlenosti u %	24	34,9	33,9	30,1	28,1	29,3	28,3	26,5
Stopa zaposlenosti u %	41,8	44	45,5	51,7	53,6	53,3	54,4	56,1

Izvor: Socioekonomski pokazatelji 2015.-2023. godine, Federalni zavod za planiranje razvoja

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Kantona Sarajevo za juni mjesec 2023. godine, učešće zaposlenih u Kantonu Sarajevo u broju zaposlnih osoba Federacije BiH je 27,03%, dok je učešće nezaposlenih u istom periodu 19,2%. Najveći broj zaposlenih osoba ženskog spola u Federaciji BiH je u Kantonu Sarajevo i iznosi 13,7%.

Iako je u radnoj snazi više osoba ženskog spola, žene su manje zaposlen, a više nezaposlen spol. Učešće osoba ženskog spola među registrovanim nezaposlenim osobama u junu mjesecu 2023. godine je iznosio 61,50%.⁵

Zaposleni prema spolu

Nezaposleni prema spolu

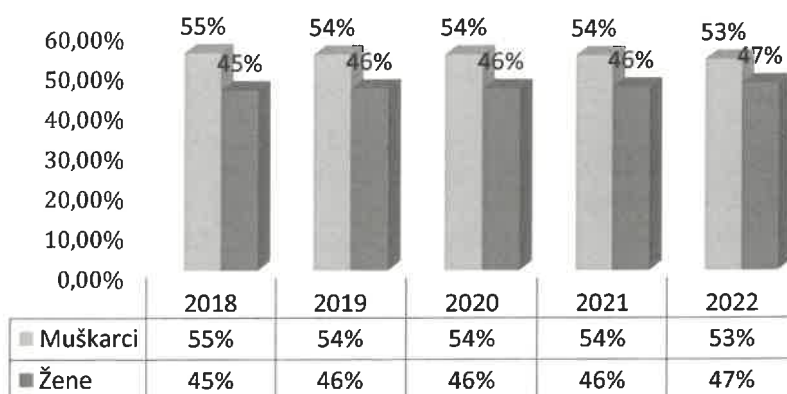

Izvor: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2022.,
Federalni zavod za statistiku

⁵ Statistički bilten, Služba za zapošljavanje KS, Sarajevo, više na linku: <https://szks.ba/wp-content/uploads/2023/09/Bilten-juni-2023.pdf>

Kada se analizira spolna struktura po godinama može se primjetiti trend porasta procenta učešća osoba ženskog spola u strukturi zaposlenih u periodu od 2018. do 2022. godine.

Zaposleni prema spolu od 2018. do 2022. godine

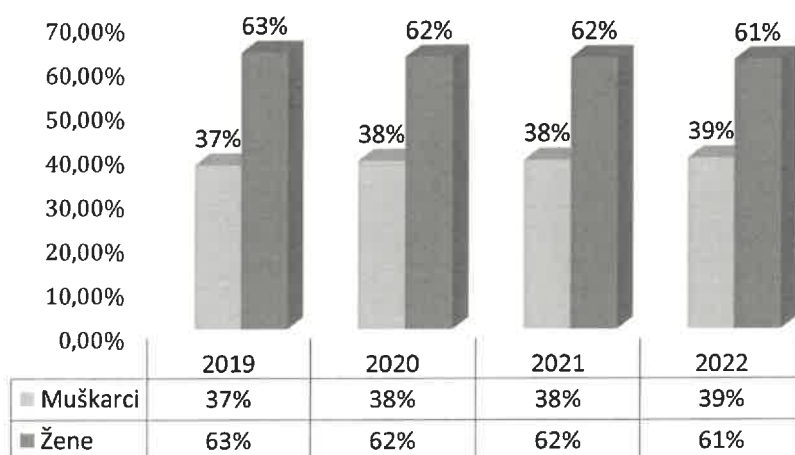

Izvor: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2022.,
Federalni zavod za statistiku

U 2022. godini u Bosni i Hercegovini stopa aktivnosti je bila 47,6%, stopa zaposlenosti je 40,2%, a stopa nezaposlenosti 15,4%. Dostupni podaci za Kanton Sarajevo pokazuju da je u 2022. godini stopa aktivnosti bila je 76,3%, stopa zaposlenosti 56,10% i stopa nezaposlenosti 26,50%.

U periodu od četiri godine (2019.-2022.), procenat nezaposlenih osoba je povećan u 2020. godini što se može povezati sa uticajem pandemije virusa COVID19, ali je već od 2021. godine broj nezaposlenih ponovo u padu. Također, procenat nezaposlenih osoba ženskog spola u posmatranom periodu je u blagom padu, iako je još uvijek veći u odnosu na procenat nezaposlenih osoba muškog spola.

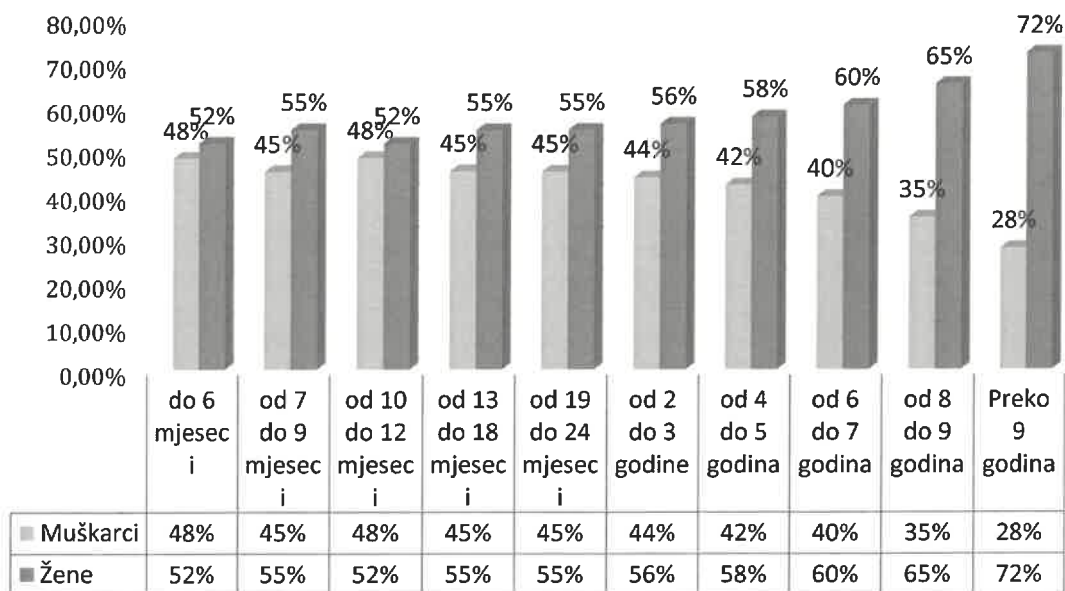
Nezaposleni prema spolu od 2019. do 2022. godine

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama, 2022. Federalni zavod za statistiku

Registrovane nezaposlene žene u prosjeku čekaju duže na zaposlenje. Zabrinjava podatak da u kategorijama osoba koje se mogu smatrati dugotrajno nezaposlenim, žene apsolutno dominiraju.

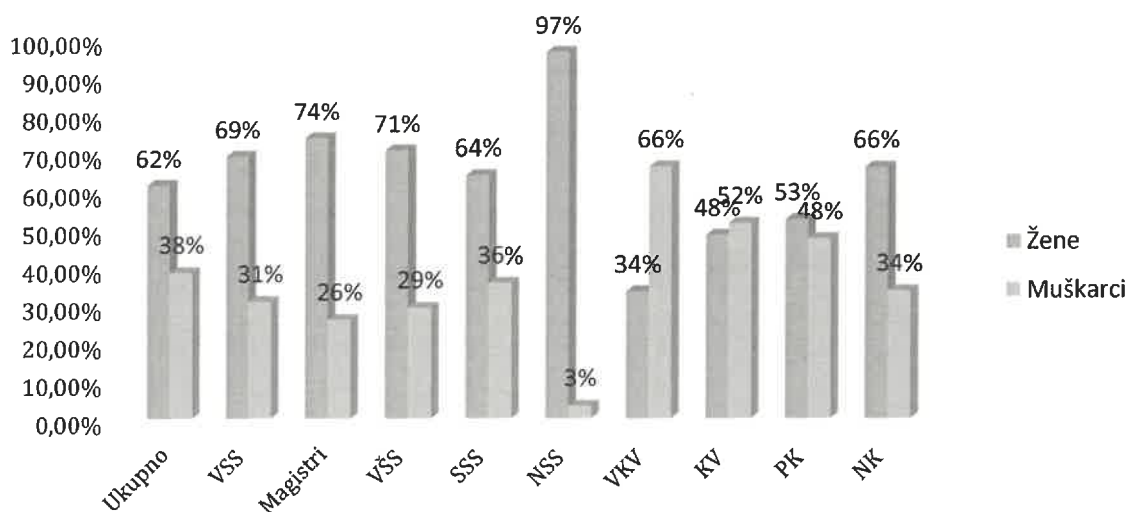
Nezaposleni prema dužini čekanja na posao i spolu

Izvor: Statistički bilten, Služba za zapošljavanje KS, Sarajevo juni 2023. godine

Najviše registrovanih nezaposlenih osoba je među osobama srednje stručne spreme (31,67% u odnosu na ukupan broj nezaposlenih osoba), a ako se pogleda spolna struktura nezaposlenih osoba srednje stručne spreme može se zaključiti da je među njima dvije trećine osoba ženskog spola. Također, osobe ženskog spola su više prisutne i među nezaposlenim osobama višeg stepena stručne spreme (VŠS, VSS, Magistri). Osobe muškog spola su više prisutne jedino među nezaposlenim osobama čiji je stepen stručne spreme VKV.

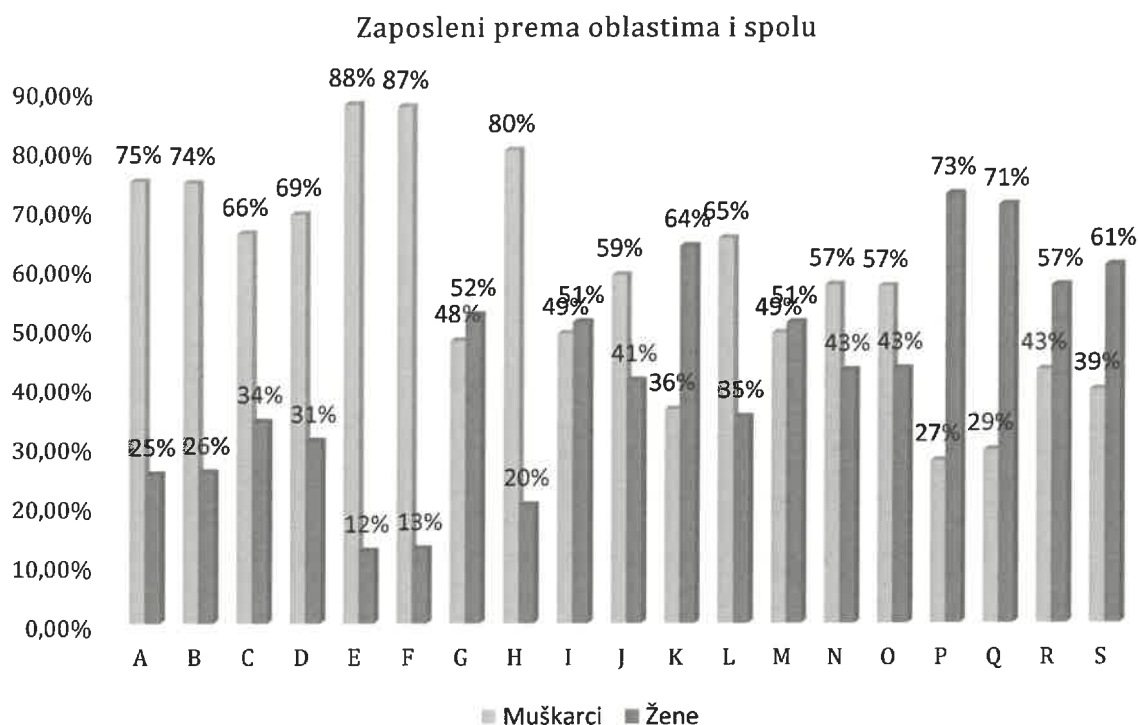
Nezaposleni prema spolu i stepenu stručne spreme, juni 2023.

Izvor: Statistički bilten, Služba za zapošljavanje KS, Sarajevo, 2023.

U kantonu je prisutna horizontalna rodna segregacija radne snage. U skoro svim oblastima veća je koncentracija osoba jednog spola u odnosu na drugi. Najmanji je jaz u oblastima stručne,

naučne i tehničke djelatnosti, djelatnosti pružanja smještaja i pripreme i posluživanja hrane i trgovine, a najveći u oblasti građevinarstva i snabdjevanja vodom, gdje dominiraju osobe muškog spola, te obrazovanja i zdravstvene i socijalne zaštite gdje dominiraju osobe ženskog spola.

Izvor: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2022.
Federalni zavod za statistiku

	<i>Oblasti</i>
<i>A</i>	<i>Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov</i>
<i>B</i>	<i>Vađenje ruda i kamena</i>
<i>C</i>	<i>Prerađivačka industrija</i>
<i>D</i>	<i>Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija</i>
<i>E</i>	<i>Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša</i>
<i>F</i>	<i>Građevinarstvo</i>
<i>G</i>	<i>Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala</i>
<i>H</i>	<i>Prijevoz i skladištenje</i>
<i>I</i>	<i>Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)</i>
<i>J</i>	<i>Informacije i komunikacije</i>
<i>K</i>	<i>Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja</i>
<i>L</i>	<i>Poslovanje nekretninama</i>
<i>M</i>	<i>Stručne, naučne i tehničke djelatnosti</i>
<i>N</i>	<i>Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti</i>
<i>O</i>	<i>Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje</i>
<i>P</i>	<i>Obrazovanje</i>
<i>Q</i>	<i>Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite</i>

R	Umjetnost, zabava i rekreacija
S	Ostale uslužne djelatnosti

Kada se pogledaju platni razredi, žene su u prosjeku manje prisutne u onim oblastima u kojima je neto plata manja od 1000 KM, a skoro jednako sa osobama muškog spola u platnim razredima u kojima je prosječna neto plata veća od 1000 KM.

„Djelatnost Službe za zapošljavanje je posredovanje u zapošljavanju, saradnja sa obrazovnim ustanovama radi usklađivanja obrazovnih programa sa kadrovskim potrebama poslodavaca, informisanje o mogućnostima zapošljavanja, provođenje programa profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije nezaposlenih osoba i njihovo ponovno zapošljavanje, utvrđivanje prava nezaposlenim osobama, izdavanje radnih dozvola stranim državljanima i osobama bez državljanstva, donošenje i provođenje programa mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije je zapošljavanje otežano i obavljanje drugih poslova.“⁶

Služba za zapošljavanje KS prepoznaje potrebu donošenja i provođenja aktivnih mjera zapošljavanja koje su između ostalog rodno osjetljive i koje su usmjerene prema ženama kao grupi koja je dominantnija u strukturu nezaposlenih.

Programom sufinansiranja zapošljavanja žena „40+“ na dan 31.12.2022. godine zaposlena je 151 osoba (od planiranih 189). Realizacijom mjere za podsticanje zapošljavanja iz sredstava Federalnog zavoda za zapošljavanje – Zapošljavanje žena 2021., zaposleno je 69 lica od kojih je, nakon isteka sufinansiranja, 30 ostalo u radnom odnosu, 26 se vratilo na evidenciju nezaposlenih, a 13 zaposlilo kod drugog poslodavca.

Podaci Službe za zapošljavanje za 2023. godinu	Broj samo/zaposlenih žena
1. Program sufinansiranja zapošljavanja nezaposlenih žena starijih od 40 godina života 40+- zaposleno 100 že	100
2. Program sufinansiranja zapošljavanja 70+	39
3. Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika VSS kod poslodavaca sa većinskim privatnim vlasništvom	47
4. Program sufinansiranja samozapošljavanja- samozaposleno 51 žena	51
5. Program sufinansiranja zapošljavanja maloljetnih demobilisanih boraca, RVi i članova njihovih porodica	16
6. Program sufinansiranja samozapošljavanja mladih nezaposlenih osoba do 35 godina života- -samozaposleno 33 žene	33
7. Program sufinansiranja zapošljavanja doktora medicine- zaposleno 20 žena	20
8. Program sufinansiranja zapošljavanja medicinskih sestara i tehničara	24
9. Program sufinansiranja zapošljavanja nezaposlenih osoba starijih od 50 godina života 50+	46
10. Program sufinansiranja zapošljavanj NK, PK, NSS	15

⁶

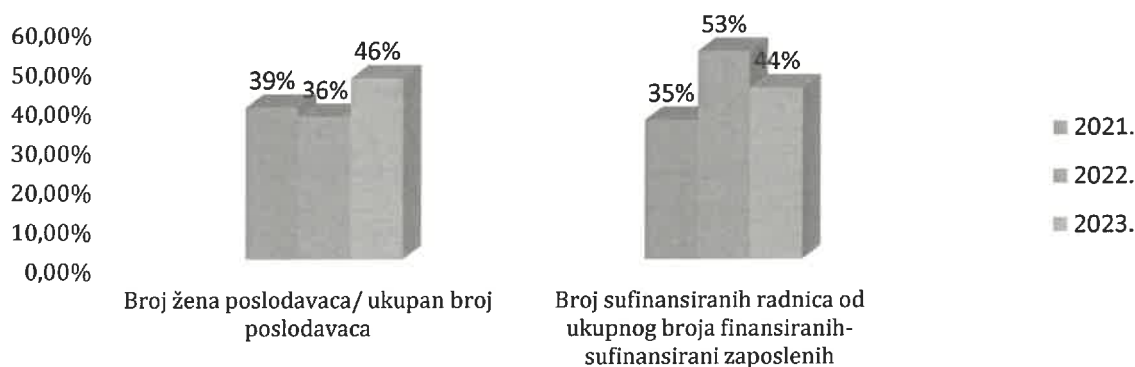
Mišljenje na Izvještaj o radu i finansijskom poslovanju Javne ustanove "Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo" - za 2022. godinu, više na linku

11.Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika VSS kod poslodavca iz javnog sektora	66
12.Program sufinansiranja zapošljavanja šehidskih porodica i porodica poginulih borac	38
13.Program sufinansiranja zapošljavanja teško upošljivih kategorija nezaposlenih osoba	136
14.Program sufinansiranja zapošljavanja Posao za sve	192

Ako se pogledaju podaci za prethodnih nekoliko godina može se primjetiti da se povećava broj zaposlenih žena i da se smanjuje jaz u odnosu na zaposlene osobe muškog spola. Međutim, doprinos smanjivanju veće nezaposlenosti žena na nivou uticaja nije vidljiv, niti se bez podataka o broju korisnika mjera po spolu može procijeniti. Ako se nastavi ovaj trend, moguće je procijeniti da će procenat osoba ženskog spola koji su nezaposlene nastaviti da raste. Iz tog razloga potrebno je preispitati opravdanost trenutnog pristupa, pogotovo kada je u pitanju uticaj na trenutnu neravnopravnost spolova u ovoj oblasti.

Ministarstva u Kantonu Sarajevo provode programe finansiranja, sufinansiranja, te javne pozive za udruženja i pojedince i prikupljaju podatke razvrstane prema spolu. Prema dostupnim podacima Ministarstva za boračka pitanja KS o realizaciji Programa zapošljavanja i finansiranja/sufinansiranja u periodu od 2021. do 2023. godine, broj osoba ženskog spola koje su ostvarile prava prema navedenim programima nije manji od 35%.

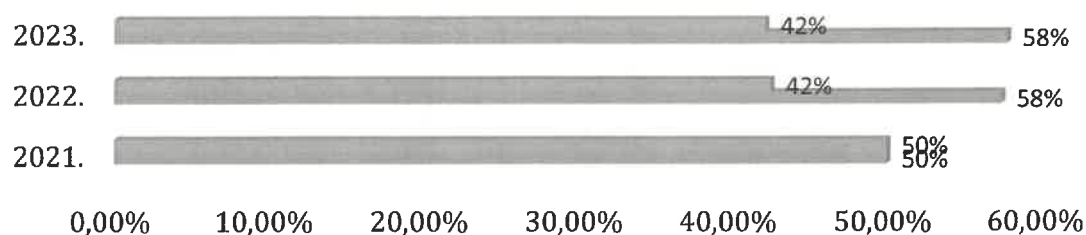
Program zapošljavanja Ministarstva za boračka pitanja

Izvor: Administrativni podaci Kantona Sarajevo

Sektor za kulturu Ministarstva kulture i sporta dodjeljuje sredstva po javnom pozivu za udruženja i pojedince. U prethodne tri godine, broj pojedinaca ženskog spola koji čiji su projekti podržani je bio veći od 50%, što odgovara i zastupljenosti osoba ženskog spola u oblasti Umjetnosti, zabave i rekreacije gdje su zastupljene sa 57,13%.

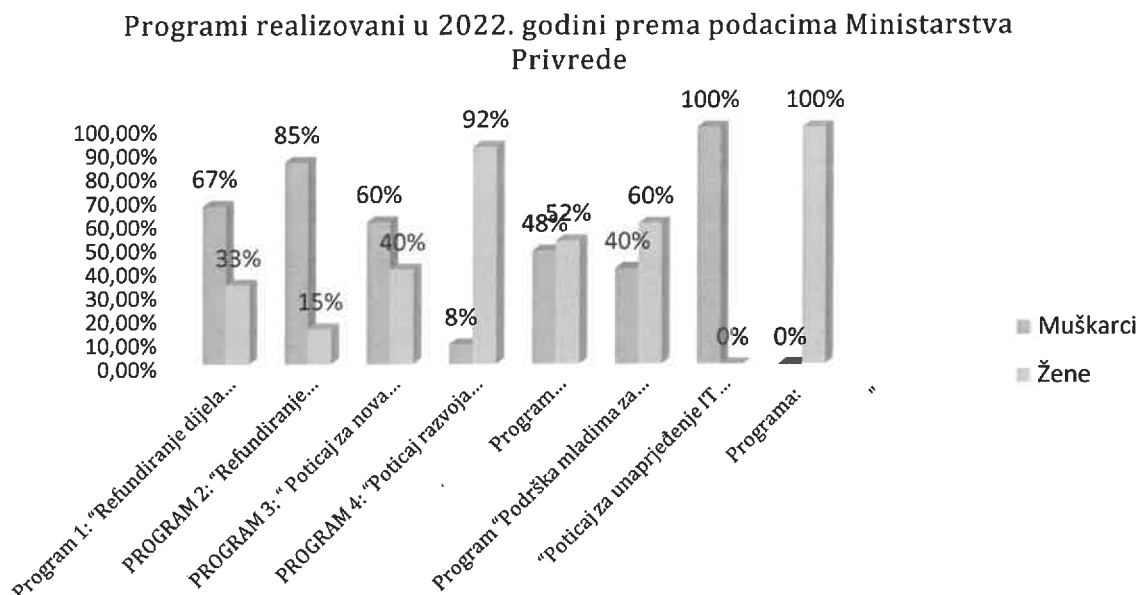
Podržani projekti Ministarstva kulture i sporta po javnom pozivu za pojedince

Izvor: Administrativni podaci Kantona Sarajevo

Prema podacima Ministarstva privrede KS, u realizovanim programima prema vlasničkoj strukturi odobrenih poticajnih sredstava i dalje dominiraju osobe muškog spola (53,73%).

TOTAL ODOBRENIH POTICAJNIH SREDSTAVA	MUŠKARCI	%	ŽENE	%
Program 1: "Refundiranje dijela troškova kamata po preuzetim kreditima"				
12	8	66,67	4	33,33
PROGRAM 2: "Refundiranje troškova tehnološke modernizacije, uvođenja/obnavljanja standarda kvaliteta i digitalizacije poslovanja"				
47	40	85,11	7	14,89
PROGRAM 3: "Poticaj za nova ulaganja u tehnološku modernizaciju i primjenu standarda kvalitete"				
25	15	60,00	10	40,00
PROGRAM 4: "Poticaj razvoja ženskog preduzetništva"				
24	2	8,33	22	91,67
Program finansiranje/sufinansiranje projekata u cilju očuvanja tradicionalnih i starih zanata u Kantonu Sarajevo				
94	45	47,87	49	52,13
Program "Podrška mladima za pokretanje start up poslovnih subjekata"				
42	17	40,48	25	59,52
"Poticaj za unaprjeđenje IT preduzetništva u svrhu zapošljavanja"				
10	10	100,00	0	0,00
Programa: "Poticaj za unaprjeđenje preduzetništva u domenu pružanja administrativnih usluga dominantno izvozne orijentacije"				
1	0	0,00	1	100,00
UKUPNO				
255	137	53,73	118	46,27

Izvor: Administrativni podaci Kantona Sarajevo

Prava iz oblasti zaštite majke i materinstva na području Kantona Sarajeva regulirana su Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 38/14 – Prečišćeni tekst, 44/17, 28/18, 52/21 i 40/22).

Zakon je propisao sljedeća prava koja ostvaruju porodice sa djecom:

- dodatak na djecu i dječiji dodatak za vrijeme redovnog studiranja;
- naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta i dodatna pomoć na ime brige i njege djeteta;
- novčana pomoć nezaposlenoj porodilji i dodatna pomoć na ime brige i njege djeteta;
- jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta;
- dodatna novčana pomoć na ime prehrane djeteta do šest mjeseci i dodatne ishrane za majku-dojilju;
- smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja;
- osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja;
- školarine i stipendije đacima i studentima.

U skladu sa tim zakonom naknada plaće ženi-majci koja najmanje 12 mjeseci prije odlaska na porodijsko odsustvo ima zaključen ugovor o radu ili rješenje o zasnivanju radnog odnosa i prijavu na obavezno osiguranje po osnovu radnog odnosa, utvrđuje se u iznosu 60% prosječne plaće, s tim da taj iznos ne može biti manji od najniže plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine. Naknada plaće ženi-majci koja manje od 12 mjeseci prije odlaska na porodijsko odsustvo ima zaključen ugovor o radu ili rješenje o zasnivanju radnog odnosa i prijavu na obavezno osiguranje po osnovu radnog odnosa, utvrđuje se u iznosu 30% prosječne plaće. Na iznos naknade plaće ženi-majci uplaćuju se doprinosi za PIO, zdravstvo i osiguranje od nezaposlenosti i izmiruju se poreske obaveze u skladu sa zakonom.

Ukoliko poslodavac za kompletan ili dio porodiljskog odsustva ženi - majci uplaćuje doprinose za PIO, zdravstvo i osiguranje od nezaposlenosti i sve poreske obaveze u skladu sa zakonom, iz Budžeta Kantona Sarajevo ženi - majci će se isplaćivati samo naknada plaće.

Žena-majka u radnom odnosu koja ostvari pravo na naknadu plaće ženi-majci u skladu sa ovim zakonom, bez podnošenja zahtjeva ostvaruje pravo na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta koja ne može biti manja od iznosa razlike prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu i iznosa novčane naknade plaće ženi-majci utvrđene ovim zakonom.

Ukoliko poslodavac ženi-majci isplaćuje naknadu plaće koja je manja od prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu, žena-majka ima pravo na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta koja ne može biti manja od iznosa razlike prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu i naknade plaće ženi-majci koju isplaćuje poslodavac.

Instrukcija o iznosima novčanih davanja po Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom objavljena u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“, broj: 3/24 definiše dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta ženi majci u radnom odnosu kojom se propisuje „pravo na naknadu plaće, bez podnošenja zahtjeva na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta koja ne može biti manja od iznosa razlike prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu i iznosa naknade plaće“. Prosječna plaća u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu utvrđuje se na osnovu posljednjeg objavljenog statističkog podatka Federalnog zavoda za statistiku za prethodnu godinu, koji prema Saopćenju o prosječnoj isplaćenoj neto plaći zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2022. godinu ("Službene novine Federacije BiH", broj: 13/23) iznosi 1.114,00 KM.⁷

Istom Instrukcijom je definisana i

- novčana pomoć nezaposlenoj porodilji koja se isplaćuje (u visini 55% najniže plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine (član 19. Zakona o materijalnoj podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine) 327,80KM),
- dodatna pomoć na ime brige i njege djeteta nezaposlenoj porodilji („Nezaposlena porodilja koja ostvari pravo na novčanu pomoć ima pravo na dodatnu pomoć na ime brige i njege djeteta koja ne može biti manja od iznosa razlike prosječne plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine za prethodnu godinu i iznosa novčane pomoći 786,20KM. Nezaposlena porodilja koja rodi mrtvo dijete ili dijete umre u toku korištenja prava na novčanu pomoć nezaposlenoj porodilji ili prava na dodatnu pomoć i na ime brige i njege djeteta ima pravo na: iznos novčane pomoći 327,80KM, iznos dodatne pomoći na ime brige i njege djeteta 786,20KM")
- jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta ((50% prosječne neto plaće) 375,00KM)
- dodatna novčana pomoć na ime prehrane djeteta ne može biti manja od 8% prosječne neto plaće i iznosi 60,00KM.
- smještaj djece u ustanovama predškolskog odgoja (visina prihoda po članu domaćinstva vezano za ostvarivanje prava na subvencioniranje troškova boravka djeteta u predškolskoj ustanovi (35 % prosječne neto plaće) 262,50KM)
- zdravstvena zaštita korisnika dodatka na djecu ili dječijeg dodatka
- zdravstvena zaštita po prijavljenom djetetu iz člana 146. Zakona⁸

⁷ Instrukcija o iznosima novčanih davanja po Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS, link:

⁸ Ibid

2023. GODINA		BROJ PORODILJA	IZNOS UTOŠENIH SREDSTAVA U KM
Novčana naknada za vrijeme trudnoće i porođaja žene/majke koja je u radnom odnosu	KANTON SARAJEVO	1960	2.958.544,00
Novčana naknada za vrijeme trudnoće i porođaja žene/majke koja nije u radnom odnosu	KANTON SARAJEVO	1813	2.089.085,00
Jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta	KANTON SARAJEVO	54	21.219,00
Dodatna novčana pomoć na ime prehrane djeteta	KANTON SARAJEVO	230	19.984,00

Izvor: Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo

Obrazovanje

Obrazovanje je jedan od najvažnijih uslova za postizanje ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i stručnim usavršavanjem nezavisno od dobi. U BiH i dalje postoje rodne razlike u obrazovanju u smislu odabira područja studiranja, kao i razlika u stopama završavanja srednjih škola, upisnosti na fakultete, te završavanje istih.

Ministarstvo za odgoj i obrazovanje posebnu pažnju posvećuje sigurnosti i zaštiti učenika u odgojno-obrazovnim ustanovama. Posebno se ističe značaj donošenja Pravilnika o vođenju evidencije o neprihvatljivim oblicima ponašanja i zaštiti učenika, te Pravilnika o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne podrške i stručnog tretmana ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 29/19 i 38/22).

Također, Ministarstvo je u prethodnom periodu donijelo još dva važna pravilnika, i to: Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 32/19), i Pravilnik o prepoznavanju, prevenciji i zaštiti od diskriminacije u osnovnim školama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 52/19) te navedeni dokumenti predstavljaju važan preduslov za poduzimanje mjera i radnji koje su u intersu djece/učenika i osiguravanja vladavine prava u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Ministarstvo za odgoj i obrazovanje je u saradnji sa drugim resorima pripremilo dokument: Posebni program Vlade Kantona Sarajevo za unapređenje inkluzije u Kantonu Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 17/22). Navedeni dokument propisuje niz mjera i akcija, a sve sa ciljem osiguranja obrazovanja pod jednakim uvjetima. U cilju provođenja navedenog, Vlada Kantona Sarajevo je dala saglasnost za zapošljavanje 77 psihologa, 18 socijalnih radnika, 26 logopeda i 26 edukator-rehabilitator na neodređeno vrijeme, te angažovanje velikog broja asistenata u odjeljenju za djecu sa teškoćama.

Također, na prijedlog Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo, Vlada Kantona Sarajevo je donijela smjernice/sheme multisektorskog postupanja u iznenadnim kriznim situacijama u odgojno-obrazovnim ustanovama koje propisuju mjere multisektorskog djelovanja u slučaju kriznih situacija u odgojno-obrazovnim ustanovama. Svi dokumenti se mogu pronaći na web stranici Ministarstva za odgoj i obrazovanje.

Kontinuirano u periodu od 2021. do 2024. godine, ministarstvo u saradnji sa institutom za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja provodi niz edukacija namijenjenih stručnim saradnicima odgojno-obrazovnih ustanova kako bi se unaprijedio stručni rad i stručna podrška u radu sa svim učenicima.

Ministarstvo za odgoj i obrazovanje već četvrtu godinu provodi istraživanje iz oblasti psihofizičkog zdravlja učenika i prosvjetnih radnika, te na temelju dobijenih rezultata u provedenim istraživanjima na početku svake školske godine, školama dostavlja listu obaveznih tema i preporuka koje se moraju realizirati sa svim učenicima u toku školske godine. Dobijeni rezultati provedenih istraživanja i preporuke se također, nalaze na web stranici ministarstva.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području Kantona Sarajevo u školskoj 2022./2023. godini je bilo 77 predškolskih ustanova (39 javnih i 38 privatnih) u kojima je bilo upisano 7567 (u javnim 3373 ili 44,58% i u privatnim 4194 ili 55,42%) djece. Od toga upisano je 54,47% dječaka i 45,53% djevojčica u predškolske ustanove. Broj djece koja nisu primljena u predškolske ustanove zbog popunjenosti kapaciteta je iznosio 302 djece. U školskoj 2023. godini u predškolske ustanove je upisano 8600 djece, od čega je 8535 sa prebivalištem u KS, dok je 65 djece koji nemaju prebivalište u KS.⁹

Upsani u predškolske ustanove u školskoj
2022./2023. godini

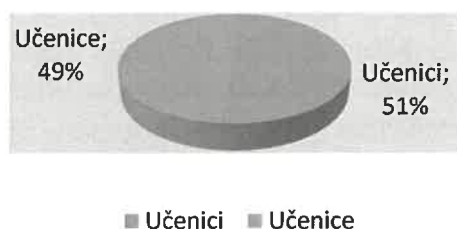
Izvor: Predškolsko obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

2020. godine, Vlada Kantona Sarajevo je donijela Uredbu o subvencioniranju boravka djece u predškolskim ustanovama na području Kantona Sarajevo, kojom se obezbjeđuje jednako subvencioniranje za djecu koja pohađaju privatne predškolske ustanove kao i za djecu koja pohađaju javne predškolske ustanove. Donošenju ove uredbe su prethodile liste čekanja za upis u javne predškolske ustanove i realna procjena da u kratkom, pa i u srednjem roku, kapaciteti javnih predškolskih ustanova ne mogu biti značajno povećani i dostići potrebu roditelja za ovom javnom uslugom.

Podaci za BiH govore da je manje od 20% (oko 17%) djece obuhvaćeno predškolskim odgojem i da samo 50% djece pohađa obavezni predškolski program pred polazak u osnovnu školu. Prema

podacima iz popisa 2013. godine samo 10% djece uzrasta od 3 do 6 godina je pohađalo predškolsku ustanovu. Prema tim podacima BiH je na zadnjem mjestu u Evropi. Pored činjenice da je predškolski odgoj jedan od temelja za uspjeh u nastavku obrazovanja i temelj razvoja svake osobe, uključivanje djece u vrtiće je jedan od preduslova za uključivanje roditelja na tržište rada. To se posebno odnosi na majke djece kojima se, u skladu sa trenutnim društvenim okolnostima, povjerava briga o djeci. Zaposleni u predškolskim ustanovama u Kantonu Sarajevo u školskoj 2022./2023. godini su osobe ženskog spola koje čine preko 95% svih zaposlenih.

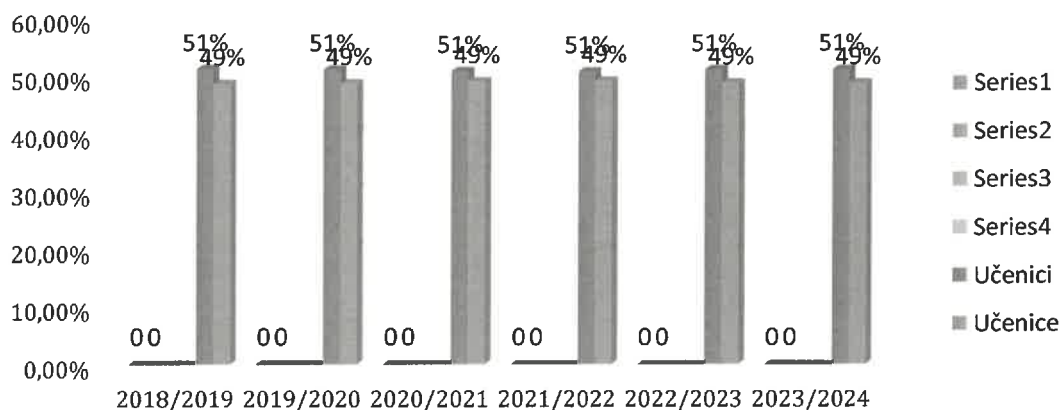
Učenici upisani u 2023./2024. godini

Izvor: Administrativni podaci Kantona Sarajevo

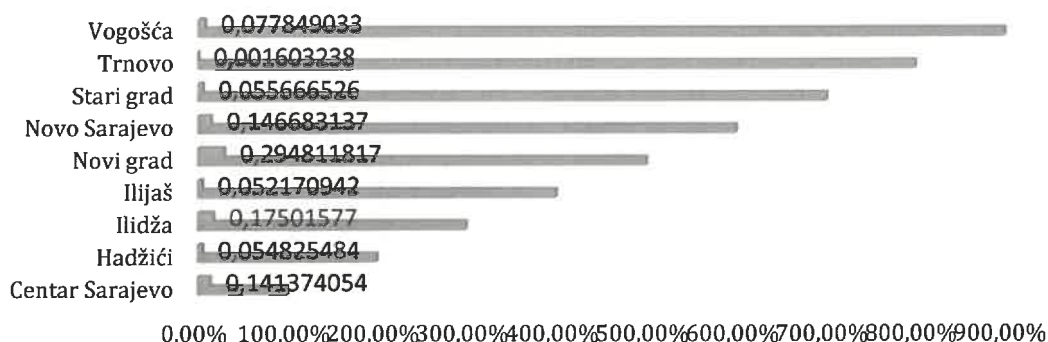
U školskoj 2022./2023. godini u 96 osnovnih škola na području Kantona Sarajevo, upisano je 51,04% dječaka i 48,96% djevojčica. Ova spolna distribucija je ista unazad 5 godina, a odgovara učešću dječaka i djevojčica u ukupnoj strukturi stanovništva Kantona Sarajevo (dobna skupina stanovnika od 0 do 14 godina – 51,14% dječaka i 48,86% djevojčica). U 2022. godini 3,22% učenika je napustilo školu. U školskoj 2023./2024. godini upisano je 38252 učenika u osnovnim školama KS, od čega je 48,83% učenica i 51,17% učenika.

Učenici upisani u osnovne škole prema spolu i godinama

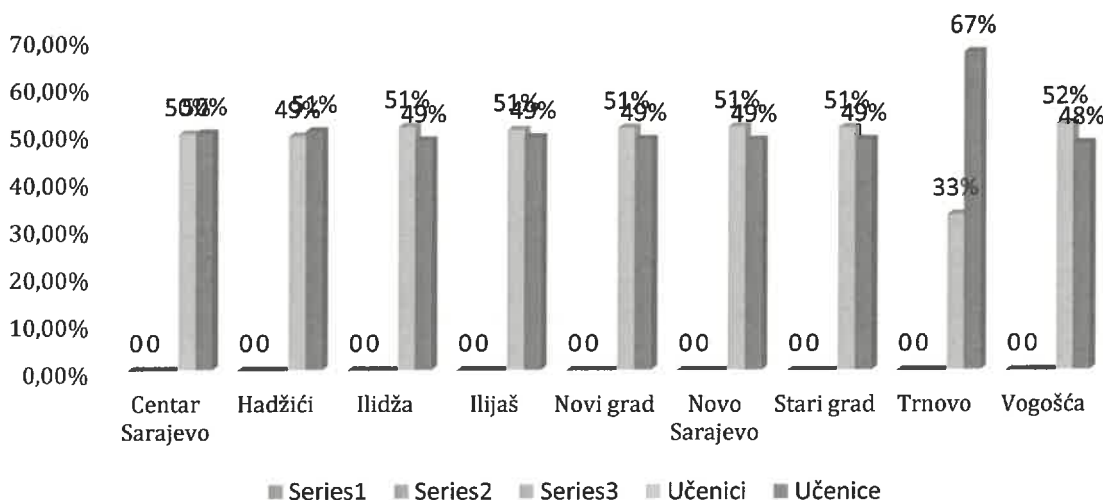
Izvor: Osnovno obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku i Administrativni podaci KS

Učenci upisani u osnovne škole prema općinama

Izvor: Osnovno obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

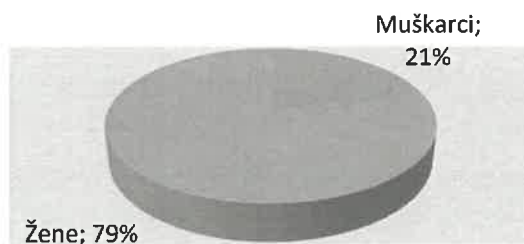
Učenci u školskoj 2022./2023. godini prema spolu i općini

Izvor: Osnovno obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

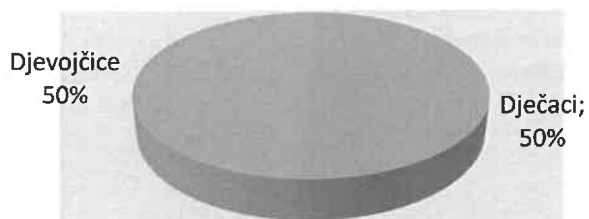
Prema administrativnim podacima Kantona Sarajevo, u školskoj 2022./2023. godini u osnovne škole na području kantona je bilo upisano 274 učenika Romske nacionalnosti, odnosno 262 učenika u 2023./2024. godini. Podaci o učenicima Romske nacionalnosti nisu razvrstani prema spolu. Općenito gledano u BiH postoji rodni paritet u osnovnom obrazovanju što potvrđuju i ovi podaci. Iako ne postoje podaci za KS, Romkinje u BiH imaju značajno lošije obrazovne rezultate u odnosu na dječake romske nacionalnosti jer skoro 80% Romkinja ne završi čak ni osnovnu školu, dok većina dječaka završi školu.

Zaposleni u osnovnom obrazovanju

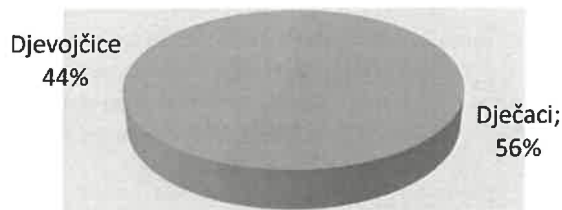

Izvor: Osnovno obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

Završili osnovnu školu u 2022. godini

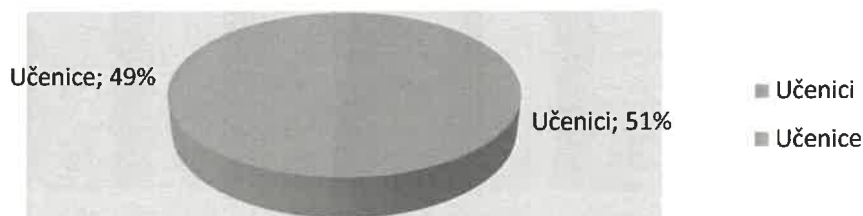
Napustili školu u 2022. godini

Izvor: Osnovno obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

Podaci pokazuju da jednak broj dječaka i djevojčica upisuje srednje obrazovanje. Izraženije razlike zastupljenosti djevojčica i dječaka postoje unutar određenih kategorija srednjeg obrazovanja.

Učenici upisani u srednje škole u školskoj 2023./2024. godini

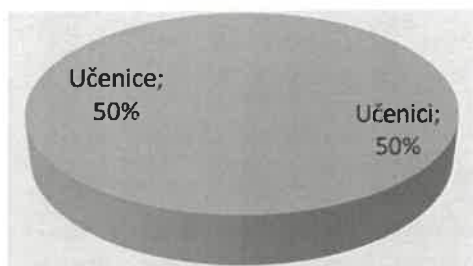
Izvor: Administrativni podaci Kantona Sarajevo

Srednje škole u Kantonu Sarajevo u školskoj 2022./2023. godine

Učenci upisani u srednje škole u školskoj 2022./2023. godini

Izvor: Srednje obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

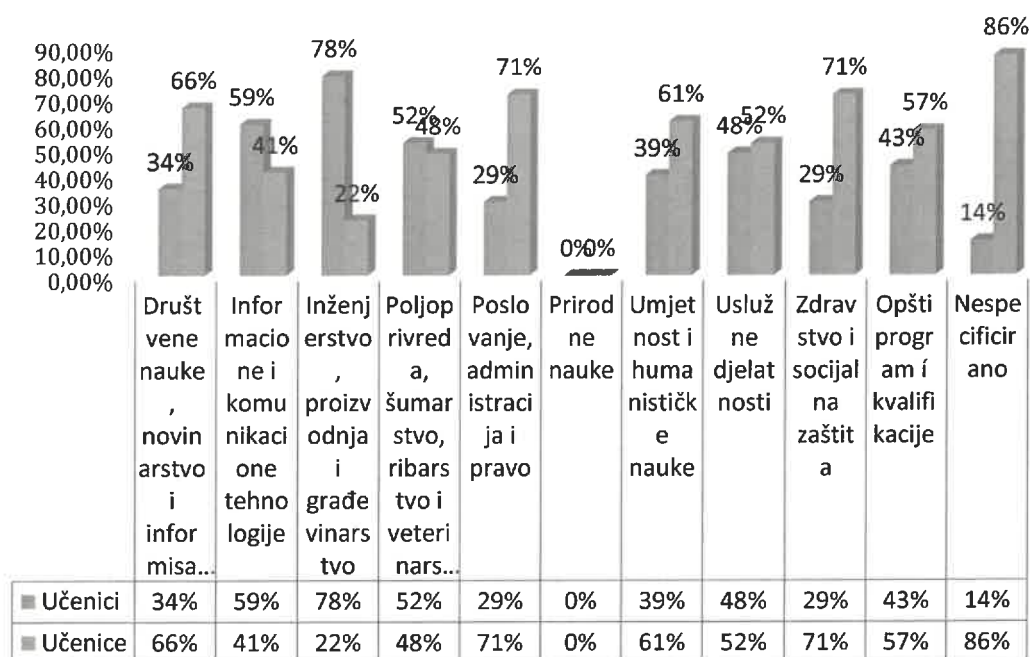
Upisani učenici u srednje škole prema oblastima

Izvor: Srednje obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

Djevojčice dominiraju u strukturi učenika u gimnazijama, dok dječaci dominiraju u strukturi učenika u usmjerenim zanimanjima, a posebno u strukovnim školama i oblastima koje se odnose na inženjerstvo, proizvodnju i građevinarstvo. Ovakve razlike u profiliranju zanimanja između žena i muškaraca direktno utiču i na stanje na tržištu rada i dalje školovanje.

Učenici prema spolu i oblasti

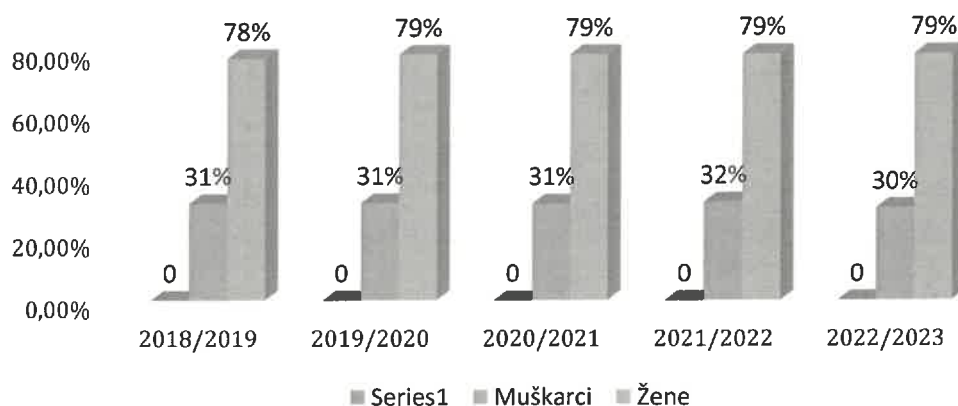

Izvor: Srednje obrazovanje 2022./2023. Federalni zavod za statistiku

Kada su u pitanju ponavljači, oko 0,59% učenika ponavlja razred, a od toga je 30% učenica i 70% učenika.

Prema administrativnim podacima Kantona Sarajevo, u školskoj 2022./2023. godini srednje škole na području KS je pohađalo 49 učenika Romske nacionalnosti, odnosno 50 učenika u 2023./2024. godini. Podaci o učenicima Romske nacionalnosti nisu razvrstani prema spolu.

Zaposleni u srednjem obrazovanju

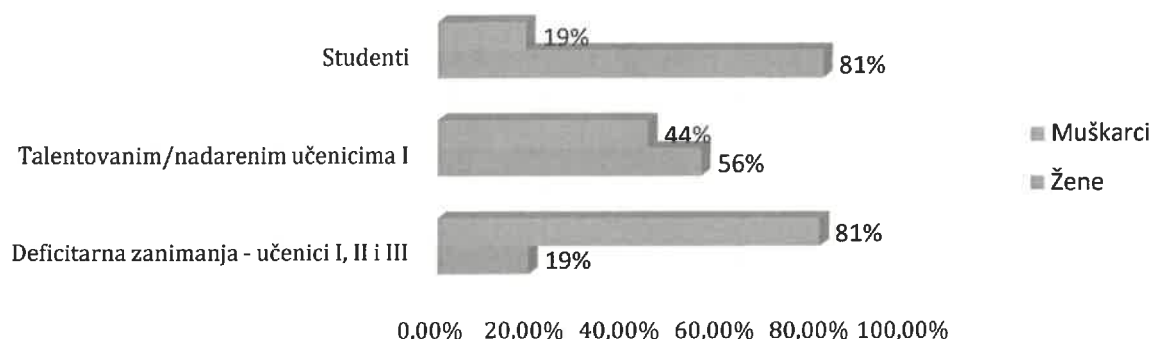

Izvor: Kanton Sarajevo u brojkama 2022. Federalni zavod za statistiku

U školskoj 2022./2023. godini, prema podacima Ministarstva za odgoj i obrazovanje, od ukupno 320 dodjeljenih stipendija učenicima I, II i III razreda za deficitarna zanimanja, 62 učenice su dobile stipendiju, odnosno 19,38%. Također, za istu godinu, od 9 dodjeljenih stipendija talentovanim/nadarenim učenicima prvog razreda, 5 (55,56%) učenika je dobilo stipendiju.

Prema podacima Ministarstva za nauku, visoko obrazovanje i mlade KS, od 80 dodjeljenih stipendija, njih 65 (ili 81,25%) je dodjeljeno studenticama. Ukoliko se pogledaju zbirni podaci o dodjeljenim stipendijama, može se zaključiti da je učenicama i studenticama dodjeljeno 33% od ukupnog broja dodjeljenih stipendija.

Dodjeljene stipendije u školskoj 2022./2023. godini

Izvor: administrativni podaci Kantona Sarajevo

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva je i dalje jedan od najtežih kršenja prava žena. Prema Istraživanju o dobrobiti i sigurnosti žena – rezultati za Bosnu i Hercegovinu pokazuju da je nasilje nad ženama rasprostranjeno u svim svojim oblicima, fizičko, psihičko, ekonomsko i socijalno. Jedna od deset žena, u dobi od 18 do 74 godine, koje su nekada imale partnera, rekle su da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane partnera sa kojim su bile u intimnoj vezi, u periodu od svoje 15-te godine ili kasnije. Isto istraživanje potvrđuje da bez obzira na to, 84% žena ne prijavljuje nasilje policiji zbog nepovjerenja u institucije.

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), obavezuje vlasti u Bosni i Hercegovini da na zahtjev Grupe eksperata za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) preduzme mjere i radnje na unapređenju prava žena i prevencije nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Grupa eksperata Vijeća Evrope GREVIO je nezavisno tijelo za praćenje ljudskih prava sa mandatom da prati implementaciju Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od strane članica Vijeća Evrope. Propisane aktivnosti GREVIO grupe eksperata uključuju praćenje primjene Istanbulske konvencije u zemljama članicama (procedura procjene), otvaranje istraga o konkretnim okolnostima u zemlji članici Konvencije (istražni postupak) i donošenje općih preporuka o predmetu ove konvencije.

Iz navedenih razloga, obaveze po Preporukama posljednjeg izvještaja grupe eksperata GREVIO za Bosnu i Hercegovinu, Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo u pogledu podataka o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, na osnovu važećeg Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

Federacije Bosne i Hercegovine, propisano je da će policija, sudovi i centri za socijalni rad voditi evidenciju o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici, kao i izrečenim zaštitnim mjerama.¹⁰

GREVIO grupe eksperata je dostavila BiH izvještaj o zakonodavnim i drugim mjerama za implementaciju odredbi Konvencije sa preporukama:

U istom se ističe da su strategije i primjena zakona gotovo isključivo usmjerene na nasilje u porodici i ne predviđaju konkretne mjere za druge štetne oblike nasilja nad ženama. Izvještaj stoga prepoznaje važnost poboljšanja Istanbulske konvencije u odnosu na sve oblike nasilja nad ženama, pored nasilja u porodici, koji su trenutno u manjoj mjeri obuhvaćeni strategijama, programima i službama podrške, s dužnom pažnjom na njihovu rodnu prirodu;

MARGINALIZOVANE GRUPE

Promovisanje istraživanja i obezbjeđivanje prikupljanja podataka o rodno zasnovanom nasilju koje pogađa grupe žena koje su izložene višestrukoj diskriminaciji; uključivanje njihovih perspektiva i potreba u razvoj, implementaciju, praćenje i evaluaciju sveobuhvatnih i koordinisanih strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama, u partnerstvu sa posebnim službama podrške koje vode nevladine organizacije i uključivanje predstavnika ovih NVO u navedene procese;

SEKSUALNO NASILJE

U oblasti zaštite i podrške žrtvama, izvještaj prepoznaje da trenutno ne postoji jasan put i sistem upućivanja za žrtve seksualnog nasilja, te da traumatska terapija i dugotrajno psihološko savjetovanje nisu dovoljno obezbjeđeni. Izvještaj stoga naglašava potrebu za uspostavljanjem kriznih centara ili centara za upućivanje za žrtve silovanja i/ili seksualnog nasilja koji će pružati hitnu zdravstvenu zaštitu, savjetovanje o traumi, forenzički pregled i psihološku pomoć putem kvalifikovanih stručnjaka kako bi se izbjegla sekundarna viktimizacija. U izvještaju se navodi i da je u prelaznom periodu potrebno uspostaviti jasan put za žrtve seksualnog nasilja/silovanja i brzo izvršiti forenzička ispitivanja;

PRIKUPLJANJE PODATAKA

GREVIO urgira na vlasti Bosne i Hercegovine da redovno i sistematski prikupljaju administrativne podatke za sve vrste nasilja nad ženama u svim fazama krivičnog postupka (od prijave, preko istrage, do pokretanja krivičnog postupka i njegovog ishoda), razvrstanih prema spolu i starosti žrtve i počinitelja, vrsti nasilja i odnosu nasilnika i žrtve za područje cijele Bosne i Hercegovine. Ove podatke treba da prikupljaju svi sektori uprave, uključujući agencije za provođenje zakona, tužilaštva, sudove, socijalne službe, sektor javnog zdravstva i druge relevantne javne službe kako bi se analizirao put predmeta u sistemu krivičnog pravosuđa, stepen osude, pokajanja, povratak na krivično djelo i utvrđivanje nedostataka u odgovoru institucija.

Tokom 2023.g. Ured za reviziju institucija u FBiH proveo je reviziju učinka iz oblasti rodne ravnopravnosti – Cilj održivog razvoja 5 – „Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i djevojčice.“¹¹ Revizija se bavila aktivnostima institucija na postizanju rodne ravnopravnosti i

¹¹

https://www.vrifbih.ba/wp-content/uploads/2023/10/Rodna_ravnopravnost_i_sprecavanje_nasilja_nad_zenama.pdf

sprečavanju nasilja nad ženama. Predmetna revizija vezana je za cilj održivog razvoja 5 – Rodna ravnopravnost, odnosno podciljeve 5.1: Okončati svuda i sve oblike diskriminacije žena i djevojčica i 5.2: Eliminirati sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama u javnoj i privatnoj sferi, uključujući trgovinu ljudima, odnosno seksualnu eksploataciju i druge oblike eksploatacije. Revizijom je utvrđeno da regulatorne i institucionalne pretpostavke za sprečavanje nasilja nad ženama nisu adekvatne te su date i konkretne preporuke za institucije Kantona Sarajevo, a koje se nalaze u samom izvještaju.

Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, kantonalnim MUP-a šalje zahtjev za dostavljanje periodičnih godišnjih izvještaja za slučajeve nasilja u porodici. Podaci o slučajevima nasilja u porodici se dostavljaju Gender Centru Federacije BiH u skladu sa članom 40. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, br. 20/13 i 75/21), a prema donesenim podzakonskim aktima propisanim ovim članom zakona.

Kada su u pitanju podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo¹² u toku 2023. godine prijavljeno je 317 krivičnih dijela nasilje u porodici, što je za 78 slučajeva ili 32,6 % više u odnosu na 2022. godinu. Posebno napominjemo da je u novoformiranom Odjeljenju Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, uspostavljeno Odjeljenje za prevenciju maloljetničkog prijestupništva, nasilja u porodici i rad policije u zajednici u Uredu policijskog komesara, u kojem je predviđeno radno mjesto: Koordinator za nasilje u porodici, a koji je ujedno i član Koordinacionog tijela za prevenciju, borbu i spriječavanje nasilja u porodici.

Na web stranicama Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo se nalaze savjeti građanima koji su usmjereni na prepoznavanje i postupanje u slučaju nasilja u porodici, gdje je između ostalog navedeno:

“Svjesni smo činjenica da većina žrtava (posebno žena), po svaku cijenu, želi sačuvati porodicu i spremne su se žrtvovati za nju, bilo zbog tradicionalnog shvaćanja porodice ili zbog neizvjesnosti oko podizanja djece, nedostatka finansijskih sredstava i drugih razloga.

Ukoliko ste osoba koja doživljava nasilje u porodici, trebate znati:

- *niste krivi za nasilje koje doživljavate.*
- *razgovarajte s nekim o tome šta vam se dešava, krivica i stid su na nasilniku;*
- *dokumentirajte svoje povrede (što prije otidite do liječnika i uzmite potvrdu o povredama);*
- *nasilje u porodici uništava porodicu;*
- *nasilje u porodici najviše pogađa djecu i ostavlja teške posljedice;*
- *žene i djeca su najčešće žrtve nasilja”¹³*

Planiranje društveno odgovornih kampanjskih aktivnosti radi podizanja svijesti kod građana o ovom vrlo važnom društvenom problemu treba da vlasti sprovedu zajedno sa nevladinim i međunarodnim organizacijama. Takve kampanjske aktivnosti podrazumjevale sve oblike nasilja nad ženama i borbi protiv nasilja. Do sada je evidentno da je veoma malo ili nimalo pažnje posvećivano podizanju svijesti kod građana o radnjama nasilja nad ženama, poput silovanja, seksualnog uznemiravanja, genitalnog sakaćenja žena, prinudnog braka ili digitalne dimenzije nasilja nad ženama, unatoč jasnim indikacijama da su prisutni u društvu. Ove kampanje treba da

¹² Izvještaj o radu Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo za 2023. godinu

¹³ <https://mup.ks.gov.ba/gradjanstvo/savjeti/nasilje-u-porodici>

se osvrnu na osnovne patrijarhalne i stereotipne stavove prema ženama te da prikazaju razumijevanje nasilja nad ženama iz rodne perspektive. Vlasti bi posebno trebalo da sprovedu kampanje podizanja svijesti o nasilju nad ženama usmjerene na žene koje se izložene višestrukoj diskriminaciji, kako bi im pružili informacije o njihovim pravima i uslugama podrške koje su im dostupne. GREVIO poziva vlasti Bosne i Hercegovine da osiguraju informiranje o uslugama podrške i zakonskim mjerama koje su dostupne žrtvama nasilja u porodici i drugih vidova nasilja nad ženama, uključujući i putem plakata, letaka te proaktivnim pristupom stručnjaka iz relevantnih institucija. GREVIO dalje podstiče vlasti da: poduzmu dalje korake kako bi došli do teško dostupnih grupa kao što su Romkinje i žene iz ruralnih područja te im dali potrebne informacije; da izrade materijal prilagođen potrebama žena sa invaliditetom

Standard postavljen članom 15. Istanbulske konvencije se odnosi na sistematske početne i interne obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama odnosno počiniteljima svih djela nasilja nad ženama. Obuka koja je potrebna mora obuhvatiti sprečavanje i otkrivanje takvog nasilja, ravnopravnost između žena i muškaraca, potrebe i prava žrtava, kao i sprečavanje sekundarne viktimizacije. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine, posebno, propisuje obavezu kontinuirane obuke o nasilju u porodici, a strategije na entitetskom nivou na temu nasilja u porodici predviđaju obuku kao konkretan strateški cilj.

Redovna interna obuka na temu nasilja u porodici se mora provoditi u saradnji sa specijaliziranim organizacijama za ženska prava i međunarodnim organizacijama. Puna odgovornost za sve radnje nasilja nad ženama podrazumijeva adekvatan odgovor agencija za sprovođenje zakona i sektora krivičnog pravosuđa. Poglavlje VI Istanbulske konvencije propisuje set mjera kojima se osigurava provođenje krivičnih istraga, procesuiranje i postupci za sve vidove nasilja obuhvaćene.

Ključni princip adekvatnog odgovora na nasilje nad ženama je brza i učinkovita istraga i sudski postupak zasnovan na shvatanju ovih djela iz rodne perspektive koji uzima u obzir prava žrtve u svim fazama postupka.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici predviđeno je da Vlada kantona donosi dvogodišnji program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje kantona što još uvijek nije učinjeno. U skladu sa članom 37. ovog Zakona utvrđeno je da ovaj program mjera mora da sadrži:

- obaveze kantonalnih i općinskih organa u cilju preventivnog djelovanja, suzbijanja svih oblika nasilja u porodici i zaštite žrtve nasilja;
- mjere neophodne za rad sa nasilnom osobom, uključujući i savjetodavnu podršku svim članovima porodice;
- aktivnosti na promociji nenasilničkog ponašanja;
- aktivnosti na edukaciji policijskih službenika, sudija, predstavnika organa starateljstva, zdravstvenih radnika, nastavnika, vaspitača i drugih subjekata iz oblasti nasilja u porodici;
- obavezu vođenja statističkih baza podataka o nasilnim osobama i žrtvama nasilja u porodici, vodeći računa o zaštiti ličnih podataka;
- način osiguranja sredstava za finansiranje programa;

- obaveze uspostave koordinacionog tijela koje će koordinirati rad svih nadležnih institucija na provođenju ovog programa mjera, i
- sve potrebne mjere radi zaštite i sigurnosti žrtava nasilja u sigurnoj kući.

Prema podacima Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice KS, a prema dostavljenim podacima JU "Kantonalnog centra za socijalni rad" u 2023. godini je registrovano 464 osoba štićenih zaštitnom mjerom, 408 nasilnih osoba kojima su izrečene zaštitne mjere, doneseno 394 rješenja o izrečenim zaštitnim mjerama. Nadležnom sudu je upućeno 610 obavještenja o izvršenju zaštitne mjere, i dostavljeno je 840 izvještaja.

Broj rješenja o izrečenim zaštitnim mjerama	394
Broj osoba koje su štićene zaštitnom mjerom	464
Broj nasilnih osoba kojima su izrečene zaštitne mjere	408
Broj obavještenja nadležnom sudu i izvršenju zaštitne mjere	610
Broj predloženih prekida zaštitne mjere	0
Broj predloženih produženja mjere	9
Broj predloženih zamjena mjere drugom mjerom	2
Broj dostavljenih izvještaja nadležnom sudu	840

Osobe štićene zaštitnim mjerama	UKUPNO	Muškarci	Žene
	1231		
Udaljenje iz stana kuće ili nekog sambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor	132	21	111
Zabrana približavanja žrtvi nasilja	472	89	383
Privremeno lišenje slobode i zadržavanje	2	0	2
Zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju u porodici	460	82	378
Obavezan psihosocijalni tretman	121	31	90
Obavezno liječenje od ovisnosti	44	9	35

Zaštitne mjere u odnosu na osobu kojoj je izrečena zaštitna mjera	UKUPNO	Muškarci	Žene
	1149		
Udaljenje iz stana kuće ili nekog sambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor	131	123	8
Zabrana približavanja žrtvi nasilja	419	381	38
Zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju u porodici	423	380	43
Obavezan psihosocijalni tretman	84	64	20
Obavezno liječenje od ovisnosti	34	32	2
Privremeno lišenje slobode i zadržavanje	58	58	0

Na osnovu obaveze iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj: 20/13) Vlada Federacije Bosne i Hercegovina je donijela Strategiju za prevenciju i borbu

protiv nasilja u porodici (2013.-2017.) („Službene novine Federacije BiH“, broj: 22/13) i Akcioni plan za provedbu Strategije za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici za period 2018.-2020. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 102/18).

U decembru 2023. godine Protokol o radu i saradnji koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo je zamijenio prethodni Protokol iz 2018. godine. Prema članu 2. ovaj Protokol je zaključen „u cilju uspostavljanja i podsticanja uspostavljanja multidisciplinarne saradnje potpisnika radi unapređenja prevencije i zaštite žrtava nasilja u porodici, postizanja veće kvalitete i efikasnosti u prevenciji, zaštiti, radu i djelovanju u sistemu zaštite od nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo, uz osiguranje standarda rada i postupanja u skladu sa ratificiranim međunarodnim dokumentima, zakonima i ostalim propisima iz oblasti zaštite od nasilja u porodici“. Nadležnosti Koordinacionog tijela iz člana 6. su zasnovane na obavezama Kantona KS iz člana 37. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici kojim su kantonalne vlade obavezne da donesu programe mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici, kojim su obuhvaćene i obaveze na lokalnom nivou.

S tim u vezi, Vlada Kantona Sarajevo je na 12. sjednici održanoj 15.02.2024. godine donijela Rješenje broj: 02-04-4230-18/24 od 15.02.2024. godine kojim je imenovano Koordinaciono tijelo za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo (u daljem tekstu : Koordinaciono tijelo). Zadaci Koordinacionog tijela utvrđeni su članom 6. i 7. Protokola o radu i saradnji Koordinacionog tijela za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo, gdje je pored navedenog, Koordinaciono tijelo dužno izraditi program rada za tekuću godinu i isti dostaviti Vladi Kantona Sarajevo na usvajanje.

Članom 4. Protokola o radu i saradnji Koordinacionog tijela za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo, kao i u stavu V naprijed navedenog rješenja o imenovanju Koordinacionog tijela, definisan je sastav, način imenovanja i uloga Operativnog tijela. Operativno tijelo je predviđeno novim Protokolom, i planirano je da bude sastavljeno od profesionalaca koji su u direktnom radu sa žrtvom ili počiniocem nasilja u porodici (predstavници centra za socijalni rad, tužilaštva, Uprave policije, zdravstvene zaštite, Općinskog suda i sl.), a u cilju ukazivanja problema u praksi, i predlaganja eventualnih rješenja za te probleme, čime bi direktno i kontinuirano unaprijeđivali sistemi zaštite od nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo.

Ministarstvo već drugu godinu zaredom podržava žrtve nasilja kroz donošenje Socijalnog programa kao skupa mjera i aktivnosti koje su usmjerene na preveniranje i otklanjanje stanja socijalne nesigurnosti pojedinih kategorija stanovništva koji se donosi u cilju poboljšavanja socijalnog i sveukupnog stanja pojedinih kategorija stanovništva.

Aktivnosti u okviru dijela socijalnog programa "Zaštita žrtava nasilja u porodici" u fokusu ima žene žrtve nasilja koje su bile smještene u Sigurnoj kući koja egzistira u sastavu Fondacije lokalne demokratije, a za koje stručni radnici Kantonalnog centra - nadležnih službi socijalne zaštite i stručno osoblje Sigurne kuće, na osnovu svoje ekspertize i iskustva u radu sa ovom populacijom cijene da im je potrebno pružiti podršku i po izlasku iz Sigurne kuće. Korisnice za koje stručni radnici Kantonalnog centra, i stručno osoblje Sigurne kuće, na osnovu utvrđenih kriterija i praćenja njihovog stanja po izlasku iz Sigurne kuće, ustanove da se iste nisu vratile nasilniku i da im je potreban ovaj vid podrške u njihovoj borbi za egzistenciju i osamostaljivanje, dobivaju novčanu podršku za plaćanje troškova podstanarstva i režijskih troškova. Spiskove navedenih

korisnica Kantonalni centar dostavlja Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, koji vrši isplatu istim.

Na području Kantona Sarajevo sigurna kuća djeluje u okviru Fondacije lokalne demokratije Sarajevo. Sigurna kuća je jedino Sklonište za žrtve nasilja na teritoriji Kantona Sarajevo.

Sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u porodici - Sigurna kuća uspostavljeno je u oktobru 2000. godine i jedino Sklonište za žrtve nasilja na teritoriji Kantona Sarajevo. Kapacitet Skloništa je 25 korisnika/ca (10 žena i 15 djece). Predstavlja privremenu mjeru zbrinjavanja žrtava porodičnog nasilja čiji je cilj fizička zaštita i sigurnost, kao i psihosocijalni tretman kojima se postiže rehabilitacija i resocijalizacija žrtava nasilja.

U okviru Sigurne kuće od 2002 godine, uspostavljeno je i Sklonište za djevojčice/djevojke žrtve incesta, seksualnog zlostavljanja, silovanja, porodičnog nasilja i nasilja od strane drugih osoba, i odnosi se na zaštitu djevojaka starosne dobi od 12 godina do 18 godina . Kapacitet skloništa je do 10 osoba. Primarni cilj programa je obezbjeđenje direktne i psihosocijalna rehabilitacija, (grupne i individualne terapije), kao i resocijalizacija (nastavak školovanja i ponovno uključivanje u društveni život).

Za rad na prevazilaženju trauma i osnaživanju korisnica koriste se različite vrste tretmana (psihoterapijski tretman - individualni i grupni, edukativne grupe, psihoterapijske/suportivne grupe, radnookupaciona grupna terapija, psihoterapijski tretman djece, savjetodavno usmjeravanje), a sve u saradnji sa centrima za socijalni rad.

Smještaj u Sklonište se vrši po preporuci Centra za socijalni rad i policijskih uprava, a na osnovu Protokola o postupanju sa žrtvama nasilja u porodici potpisanog između Fondacije lokalne demokratije, Kantonalnog centra za socijalni rad i MUP-a Kantona Sarajevo.

Putem SOS telefona 033 222 000, kojeg vodi Fondacija lokalne demokratije, a na osnovu potpisanog sporazuma sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i Ministarstvom za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, omogućena je 24-satna podrška žrtvama, prijava nasilja i mogućnost direktne intervencije u slučajevima prijave nasilja.

Fondacije lokalne demokratije putem Centra za žene također pruža besplatnu pravnu, psihološku i ekonomsku podršku za žrtve nasilja, samohrane majke sa Kantona Sarajevo i predstavlja ključni oslonac za žrtve koje su izložene dugogodišnjem porodičnom nasilju, bilo da su korisnice Skloništa ili ne,

Ministarstvo za rad, socijalnu politiku raseljena lica i izbjeglice KS je izdvojilo sredstva za pomoć žrtvama nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja putem Fondacije lokalne demokratije i u 2023. godini putem socijalnog programa. Kao jedina lokalna zajednica na teritoriji Bosne i Hercegovine, Kanton Sarajevo je sistemski riješio smještaj žrtava nasilja u porodici na način da u potpunosti finansira smještaj žrtava nasilja u Sigurnu kuću u punom iznosu. Fondacija lokalne demokratije za svaki smještaj korisnica Sigurne kuće, putem JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ mjesečno, Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo dostavlja račune na plaćanje. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo je nastavilo implementaciju Socijalnog programa i tokom 2023. godine. Cilj navedenog programa je osnaživanje žena žrtava nasilja na socijalnom, ekonomskom i

psihološkom planu, kao i mogućnost izlaska iz nasilne zajednice. Program se odnosi na obezbjeđivanje smještaja, podršku kroz dodjelu materijalnih sredstava za žene i djecu žrtve nasilja koje su prošle tretman u Sigurnoj kući, kao podršku osamostaljenju nakon napuštanja ustanove.

Putem socijalnog programa kao skupa mjera i aktivnosti koje su usmjerene na preveniranje i otklanjanje stanja socijalne nesigurnosti pojedinih kategorija stanovništva u 2023. godini, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo je izdvojilo i doznačilo ukupno 83.880.00 KM.

- Prema podacima Odjeljenja za finansijsko-računovodstvene poslove Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, sredstava za smještaj žrtava u sigurnu kuću (Fondacija lokalne demokratije) za 2023. godinu utrošilo je ukupno 305.404,00 KM za 25 korisnika prosječno mjesečno;
- Također prema podacima Odjeljenja za finansijsko-računovodstvene poslove Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo, za žrtve nasilja smještene u stanove u okviru socijalnog programa za žene žrtve nasilja u porodici u 2023. godini utrošeno je ukupno 35.384,33 KM za prosječno mjesečno 10 korisnika.

Javni život

Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života se prvenstveno sagledava kroz ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Prema podacima Međuparlamentarne unije (IPU), kojim je utvrđen procenat političke participacije žena u državnim parlamentima, BiH se nalazi na 122 mjestu od ukupno 190 država za koje se prikupljaju podaci u ovoj bazi¹⁴.

Bosna i Hercegovina je 1998. godine uvela kvotu za manje zastupljeni spol kao mjeru za osiguravanje jednakog učešća žena i muškaraca u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Ova kvota je definirana članom 4.19 Izbornog zakona koji se odnosi se na minimalnu zastupljenost oba spola na listama kandidata od 40% sa utvrđenim rasporedom na listi za manje zastupljeni spol. Ova kvota se dosljedno provodi, međutim brojna istraživanja pokazuju da biračko tijelo svojim glasovima prednost daje osobama muškog spola.

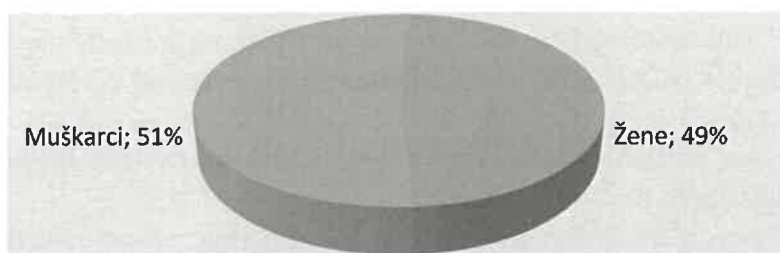
Žene su manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja u politici, a posebno u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. U kantonalnim skupštinama žene u prosjeku čine 35,44% svih zastupnika. U odnosu na rezultate Općih izbora održanih 2014. godine kada je prosječna zastupljenost iznosila 18% ovo predstavlja značajno povećanje od 17,14%.

U Skupštini KS u trenutnom sazivu od ukupno 34 zastupnika i predsjedavajućeg (2022.-2026.), je 17 žena i 18 muškaraca. Osobe ženskog spola su zastupljene sa 48,57%, dok su zastupnici muškog spola zastupljeni 51,43%. Trenutni sastav Skupštine KS odražava ravnopravnu zastupljenost oba spola u smislu odredbi Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH i zastupljenost je ravnopravnija od prosjeka zastupljenosti žena i muškaraca u kantonalnim skupštinama u FBiH.

¹⁴
ranking?month=12&year=2023

<https://data.ipu.org/women->

Zastupnici Skupštine KS prema spolu

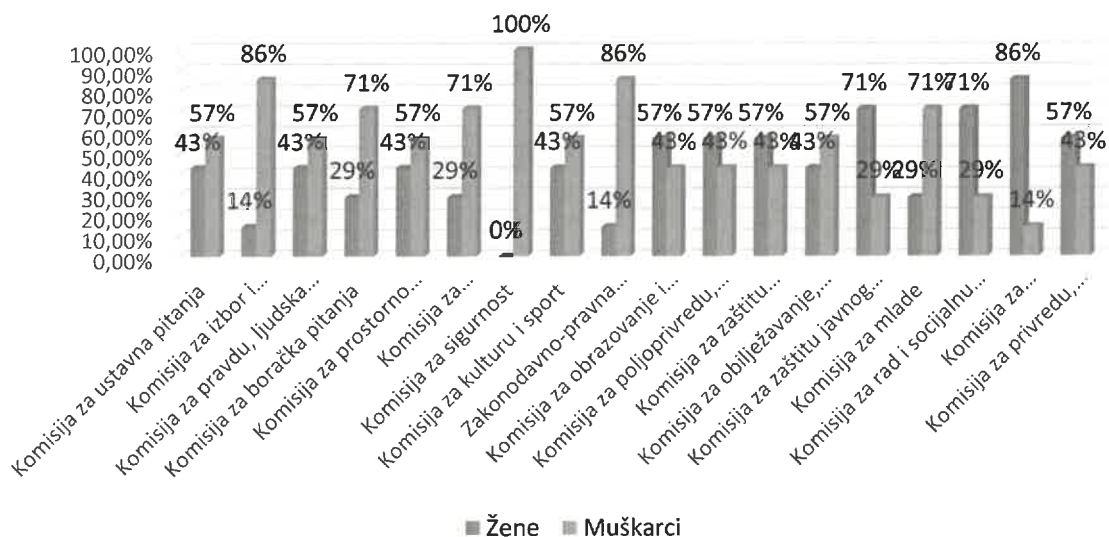

Izvor: Web stranica Skupštine KS

Ustav i Poslovnik Skupštine ne predviđaju da u sastavu rukovodstva ili radnih tijela Skupštine treba biti osigurana ravnopravna zastupljenost oba spola. U rukovodstvo Skupštine KS izabran je jednak broj osoba oba spola (predsjedavajući i jedan zamjenik su osobe muškog spola dok su druge dvije zamjenice osobe ženskog spola).

U sastav stalnih i povremenih radnih tijela skupštine u članstvu komisija prisutno je 43,65% žena i 56,35% muškaraca, dok žene predsjedavaju sa 9 (ili 38,89%), muškarci sa 11 (ili 61,11%) komisija. U sastavu 1 komisije (Komisija za sigurnost) nije imenovana niti jedna žena dok ne postoji komisija u koju nije imenovan niti jedan muškarac. U 5 od 18 komisija sastav odgovara zastupljenosti žena i muškaraca u Skupštini (iako su u sastavu komisije imenovani i vanjski članovi/ce). U preostalih ukupno 13 komisija jedan spol je manje zastupljen od čega u 7 su muškarci manje zastupljeni a u ostalih 6 žene.

Sastav skupštinskih komisija prema spolu

Izvor: Web stranice Skupštine KS

Poslovnik o radu skupštine sadrži posebnu mjeru za finansiranje parlamentarnih grupa koje imaju više poslanika manjeg spola. Prema član 22. stav (3). 10% od ukupnog iznosa raspoređuje parlamentarnim grupama srazmjerno broju zastupnika/poslanika koji pripadaju manje zastupljenom spolu.

Iako Poslovnik Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/12-Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13,47/13,47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22) sadrži odredbu o ravnopravnoj upotrebi pojmova poslanik/zastupnik u oba gramatička roda, web stranica Skupštine i akti koje skupština donosi su pisani u jednom gramatičkom rodu. Članom 22. se definira finansiranje političkih stranaka i parlamentarnih grupa zastupnika/poslanika pri čemu je propisano i da:

„Političkim strankama, odnosno koalicijama političkih stranaka sredstva iz stava 1. ovog člana raspodjeljuju se na način da se:

- a) 30% sredstava dijeli jednako svim političkim strankama, odnosno koalicijama političkih stranaka koje su osvojile mandate,
- b) 60% sredstava dijeli prema broju poslaničkih mandata, koje svaka politička stranaka, koalicija političkih stranaka odnosno nezavisni kandidat ima u trenutku dodjele mandata,
- c) 10% od ukupnog iznosa raspoređuje parlamentarnim grupama srazmjerno broju zastupnika/poslanika koji pripadaju manje zastupljenom spolu.“¹⁵

Ni Ustav ni Poslovnik Skupštine ne predviđaju da se kod potvrđivanja Vlade treba osigurati ravnopravna zastupljenost oba spola. Premijer Vlade KS je osoba muškog spola, a u sastavu Vlade Kantona Sarajevo od 12 ministarstava, četiri su ministrice i 8 ministara.

Sastav Vlade Kantona Sarajevo prema spolu

Izvor: Web stranice Vlade KS

Zdravstvena zaštita

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti FBiH reguliraju se prava na zdravstvene usluge standardnog kvaliteta i jednakog sadržaja, dok u okviru obaveznog pokrića zdravstvenim osiguranjem žene imaju pravo na potpunu zdravstvenu zaštitu po pitanju trudnoće i materinstva, pravo na liječenje i medicinska sredstva, te pravo na vještačku oplodnju. Zakonom o zdravstvenoj zaštiti FBiH svim ženama (državljkama BiH) garantira se pravo na besplatan porod, postporođajnu zaštitu za majku u narednih šest mjeseci i besplatnu zdravstvenu zaštitu za djecu do 18 godina. U FBiH osnovnim paketom zdravstvenih prava predviđen je i paket osnovnih prava za neosigurane osobe koji se finansira sredstvima budžeta kantona ili općine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosigurane osobe.

¹⁵

https://skupstina.ks.gov.ba/sites/skupstina.ks.gov.ba/files/poslovnik_neslužbeni_precisceni_tekst.pdf

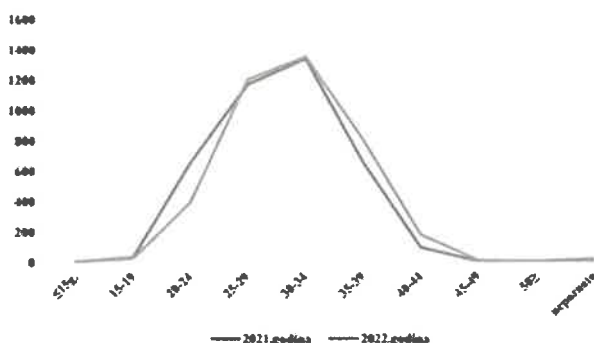
U skladu sa podacima za 2022. godinu

- Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2022. godini, u Kantonu Sarajevo je živjelo 280 446 stanovnika ženskog spola (66,85%), a stopa općeg fertiliteta (broj živorođene djece na 1 000 žena starosti 15-49 godina) je iznosila 37,80%.
- Od ukupno 4.138 registrovanih poroda u toku 2022. godine 3.883 ili (93,84%) su porodi registrovani kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo, a 255 ili (6,16%) kod žena sa mjestom prebivališta van Kantona Sarajevo.
- U 2022. godini ne bilježimo rođenje od majki u dobnoj skupini ispod 15 godina, a u dobnoj skupini od 45-49 godina registrovano je 8 ili (0,20%) poroda u odnosu na ukupan broj živorođenih u 2022. godini.
- Od ukupno 3.883 registrovanih poroda u 2022. godini kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo čak 1.201 ili (30,93%) su završeni carskim rezom.
- Stopa izvršenih carskih rezova na 1.000 živorođenih u 2022. godini izuzetno je visoka i iznosila je 302,29.
- Prema dostavljenim podacima iz javnog i privatnog sektora ukupan broj pobačaja kada su u pitanju žene sa područja Kantona Sarajevo iznosio je 473.
- U dobnim skupinama ispod 15 godina u javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo u 2022. godini nije urađen niti jedan prekid trudnoće.

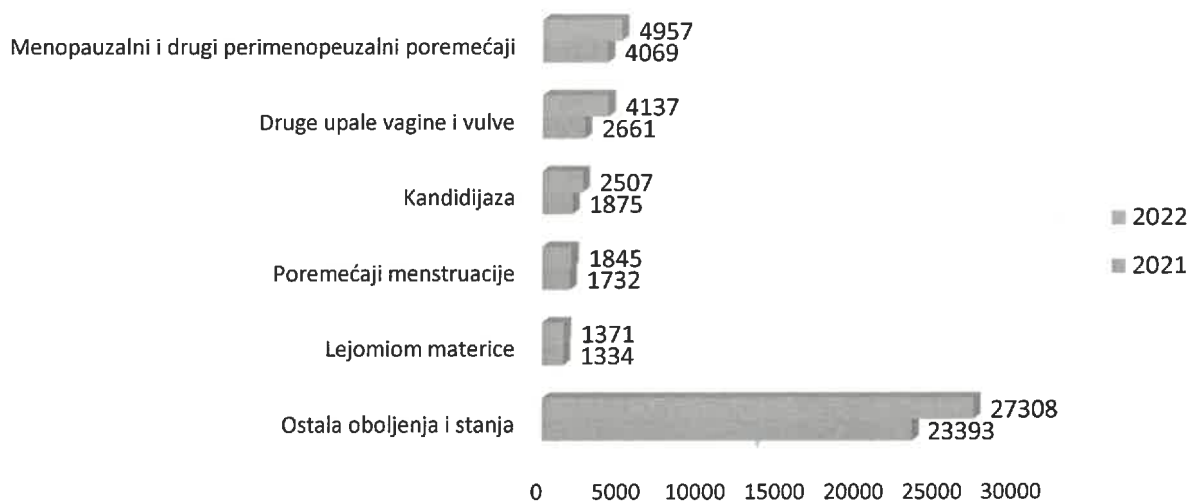
Primjetno je smanjenje broja poroda od 2017. godine kada je broj poroda bio 4 950, u 2018. godini registrovano je 4 650 poroda, u 2019. godini registrovano je 4 438 poroda, u 2020. godini registrovano je 4 324 poroda, u 2021. godini registrovano je 4 089 poroda.

U 2022. godini u javnom sektoru registrovano je 282 obavljenih prekida trudnoće i svi su obavljeni kod žena sa područja Kantona Sarajevo. Broj registrovanih prekida trudnoće u zdravstvenim ustanovama u privatnom sektoru koje pružaju usluge iz oblasti ginekologije, a koje dostavljaju izvještaje JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo u 2022. godini je bio 212 od čega 111 ili (90,09%) kod žena s prebivalištem na području Kantona Sarajevo.

Grafikon 6. Broj živorođenih (prema prijavama poroda)⁴ u odnosu na dobnu strukturu žena /porodilja u 2021. i 2022. godini

Među vodećim oboljenjima registrovanim u zdravstvenoj zaštiti žena na području Kantona Sarajevo u 2022. godini, na prvom mjestu su menopauzalni i drugi perimenopauzalni poremećaji, što je isto kao i prethodne godine.

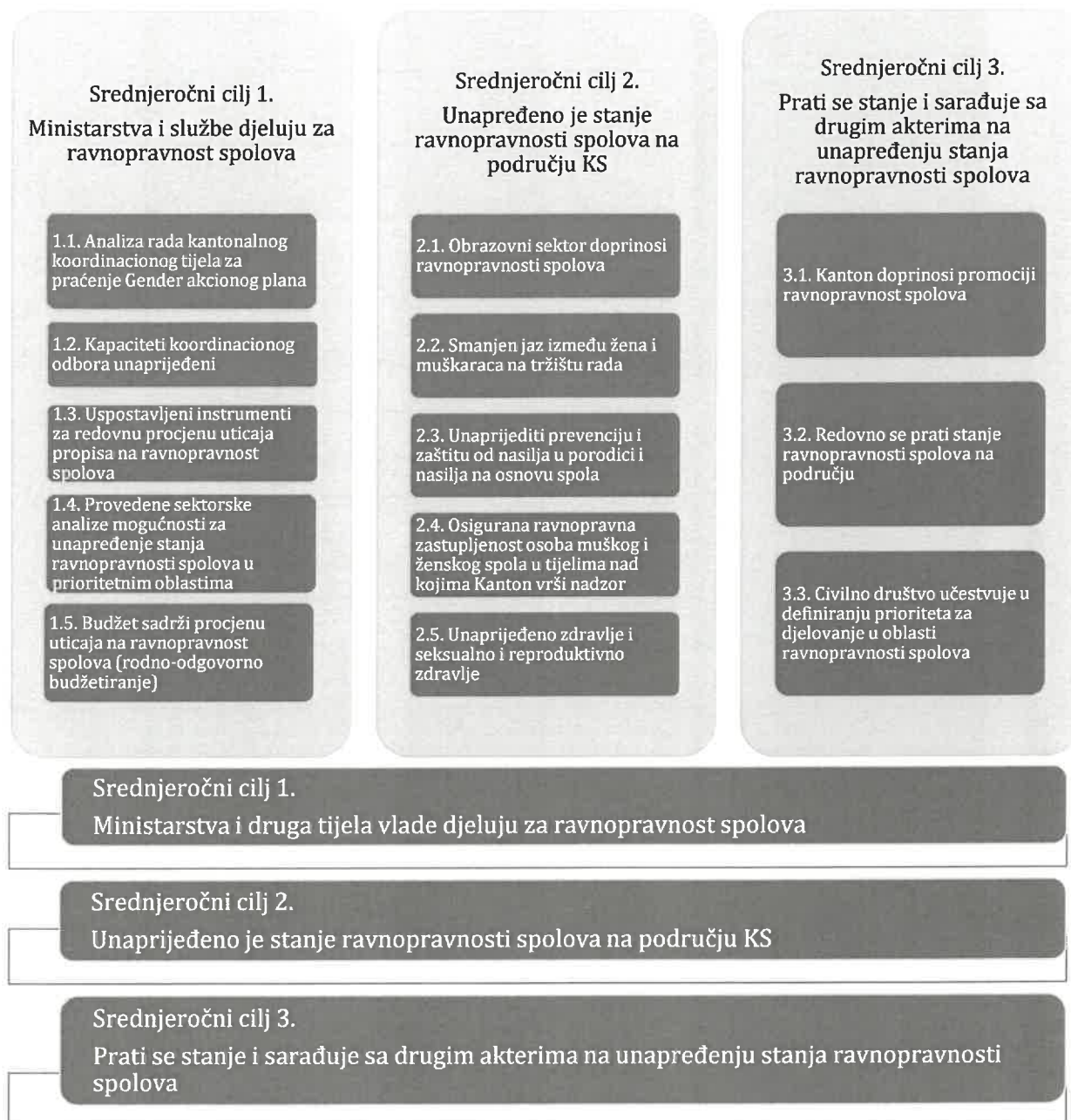

Izvor: JU Zavod za javno zdravstvo KS, Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2022. godini

III. Struktura Gender akcionog plana Kantona Sarajevo

U skladu sa prethodnom analizom stanja ravnopravnosti u kantonu i pregleda provođenja obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini kao i analize Gender akcionog plana KS 2019.-2022., jasno je da donošenje Gender akcionog plana KS predstavlja optimalan nastavak unapređenja stanja ravnopravnosti spolova.

U odnosu na te analize struktura Gender akcionog plana KS za period 2024.–2028. godine odražava trenutno stanje ravnopravnosti spolova i institucionalizacije ravnopravnosti spolova i sadrži tri srednjeročna cilja te u okviru svakog cilja rezultate koji se planiraju postići i to:

Struktura Gender akcionog plana KS je prikazana shematski ispod dok je detaljno prikazana u matrici logičkog okvira u narednom dijelu dokumenta: Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana KS za period 2024. – 2028. godina.

IV Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana KS za period 2024.-2028. godina

Srednjoročni cilj 1: Ministarstva i druga tijela vlade djeluju za ravnopravnost spolova													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Napredak do kraja 2028.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.1 Analiza rada kantonalnog koordinacionog tijela za praćenje Gender akcionog plana	Analiza Izvještaja o radu kantonalnog koordinacionog tijelo GAP 2019-2022	Ministarstvo rada i socijalne politike		Mjesec dana od usvajanja	Redovna sredstva								
	Usvajanje izvještaja o radu	Vlada na prijedlog Ministarstvo rada i socijalne politike		Mjesec dana od usvajanja	Redovna sredstva								
	Održavanje redovnih sastanaka Koordinacionog odbora	Kordinacioni odbor	Zapisnici sa sastanka	Namane dva puta godišnje	Redovna sredstva								
	Usvojen plan za praćenje, evaluaciju i izvještavanje o primjeni Gender akcionog plana KS	Koordinacioni odbor	Izrađen Plan za praćenje, evaluaciju i izvještavanje o primjeni Gender akcionog plana KS	Tri mjeseca od imenovanja koordinacionog odbora	Redovna sredstva i partnerstvo								

Srednjoročni cilj 1: Ministarstva i druga tijela vlade djeluju za ravnopravnost spolova

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Napredak do kraja 2028.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.2. Kapaciteti koordinacionog odbora unaprijeđeni	Obuke na temu ravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola	Komisija za jednakopravnost spolova	Održane obuke za članove i članice Koordinacionog odbora		Redovna sredstva i partnerstvo	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Npr. 5000KM	pr. 3 članice i 3 člana	zvještaji i spiskovi prisutnih na obukama
	Analiza metodologije za izradu godišnjih i završnog izvještaja o provođenju GAP-a	Koordinacioni odbor	Održana dva sastanka članova i članica Koordinacionog odbora	tri mjeseca od usvajanja	Redovna sredstva i partnerstvo	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke	Održane dvije obuke			
	Godišnji izvještaj o provođenju GAP se dostavlja putem Vlade Komisiji za jednakopravnost spolova i Skupštini	Koordinacioni odbor	Izrađen izvještaj		Redovna sredstva i partnerstvo								
	Svi prijedlozi zakona, podzakonskih akata i politika sadrže procjenu uticaja propisa i procjenu uticaja na ravnopravnost spolova	Ministarstvo pravde i uprave, Ured za zakonodavstvo	% usvojenih zakona (od ukupnog broja usvojenih) koji sadrže procjenu uticaja propisa na ravnopravnosti spolova i definiše zabranu diskriminacije po svim	Februar svake godine	Redovna sredstva								
1.3 Uspostavljeni instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova	Komisija za jednakopravnost spolova daje mišljenje na sve zakona i podzakonske akte koje donosi Skupština	Komisija za jednakopravnost spolova	% zakona koje razmatra Skupština koji su dostavljeni Komisiji	Kontinuirano	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 1: Ministarstva i druga tijela vlade djeluju za ravnopravnost spolova

Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Napredak do kraja 2028.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.4. Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova u prioritnim oblastima	Analiza usvojenih standarda za korištenje rodno-osjetljivog jezika u Skupštini KS i Vladi KS	Komisija za jednakopravnost spolova	Broj usvojenih standarda od strane Skupštine % akata koji koriste rodno-osjetljiv jezik	Kraj 2024.	Redovna sredstva								
	Analiza dostupnosti administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Ministarstva i druga tijela vlade	Analiza o dostupnosti o administrativnih podataka razvrstanih po spolu dostavljena Komisiji sa prijedlogom prioriteta za unapređenje	Mart 2024.	Redovna sredstva								
	Unaprijeđene administrativne baze podataka	Ministarstva i druga tijela vlade	% utvrđenih baza koji je unaprijeđen da sadrži podatke razvrstane po spolu	2024. godina	Redovna sredstva								
1.5. Budžet KS sadrži pregled rodno-odgovornih projekata koji se finansiraju iz Budžeta Kantona Sarajevo	Priprema budžetskih instrukcija br 2. koje uključuju obavezu praćenja rodnog aspekta budžetskih	Ministarstvo finansija	Dostavljeni popunjeni obrasci definisani u Instrukciji br.2 od strane budžetskih korisnika	svake godine do kraja augusta	Redovna sredstva								Izveštaj o izvršavanj u Budžeta
	Konsultacije sa odabranim institucijama/ministarstvima KS	Ministarstvo finansija	Zapisnik sa održanih konsultacija u septembru sa budžetskim korisnicima koji su dostavili popunjene obrasce o projektima koji su	svake godine do kraja septembra	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 1: Ministarstva i druga tijela vlade djeluju za ravnopravnost spolova													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Napredak do kraja 2028.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Trening za odabrane institucije KS	Ministarstvo finansija i resorna ministarstva	Broj održanih obuka i napredak u planiranju rodno odgovornih projekata	po potrebi	Budžetska sredstva, u okviru UN								
	Priprema nacrti i prijedloga budžeta sa pregledom rodno osjetljivih programa (mjera, aktivnosti), odnosno izdvajanja koja imaju utjecaj na rodnu ravnopravnost	Ministarstvo finansija	Usvojeni Nacrt i Prijedlog na Skupštini KS sa poglavljem rodno osjetljivih programa i projekata	svake godine u skladu sa kalendarsom za pripremu	Redovna sredstva								
	Priprema smjernica za označavanje rodno osjetljivih programa uz budžetsku instrukciju br. 1 za naredni budžetski period	Ministarstvo finansija	Usvojene smjernice za označavanje rodno osjetljivih programa	2025-2027	Budžetska sredstva, u okviru UN WOMEN								
	Priprema smjernica za rodno osjetljivo izvješćavanje o izvršavanju budžeta	Ministarstvo finansija	Usvojene smjernice za rodno osjetljivo izvješćavanje o izvršavanju budžeta	2025-2027	Budžetska sredstva, u okviru UN WOMEN projekata i dr.								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.1 Obrazovni sektor doprinosi ravnopravnosti spolova	Promocija učešća djevojčica i dječaka u oblasti obrazovanja u kojima su manje zastupljeni	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima	Kontinuirano	Redovna sredstva								
	Povećati obuhvat djece programom obaveznog programa predškolskog odgoja i obrazovanja pred polazak u osnovu školu	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje	% dječaka i djevojčica koji je obuhvaćen predškolskim odgojem	Kontinuirano	Redovna sredstva								
	Izvršiti analizu uticaja dodijeljenih stipendija za učenike i učenica u odnosu na (ne)ravnopravnost spolova i (po potrebi) izmijeniti kriterije dodele	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama # broj prijedloga sa ciljem povećanja uticaja stipendija kao mjera za smanjenje horizontalne i vertikalne segregacije na tržištu rada	Jul i svake godine	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Usklađivanje Pravilnika o sticanju i korištenju akademskih titula, stručnih i naučnih zvanja na visokoškolskim ustanovama na području Kantona Sarajevo	Ministarstvo nauke, visokog obrazovanja i mladih	Akadske titule, stručna i naučna zvanja koje se navode na diplomama, dodacima diplomama i drugim javnim ispravama koje izdaje Univerzitet u Sarajevu nakon završetka prvog, drugog i trećeg ciklusa studija, mogu dodjeljivati kako u muškom, tako i u ženskom rodu	Kraj 2024.	Redovna sredstva								
	Izraditi jedinstven program primarne prevencije usmjeren za zaštitu djece/učenika od svih oblika nasilja	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje I IRPO	Izrađen jedinstven program primarne prevencije predškolske us	Decembar 2024. godine	Redovna sredstva								
	Uspostaviti uspješan monitoring realizacije primarne prevencije u vrtićima i školama	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje I IRPO	Uspostavljen sistem praćenja realizacije programa prevencije nasilja u škola	Decembar 2025. godine	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.2 Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Analizirati razloge neaktivnosti, manje stope zaposlenosti i veće stope nezaposlenosti žena na području kantona	Služba za zapošljavanje KS	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar 2024.	Redovna sredstva								
	Izraditi detaljnu analizu uticaja aktivnih mjera zapošljavanja za smanjenje jaza između žena i muškaraca na tržištu rada u periodu od 5 godina	Služba za zapošljavanje KS	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji prijedloga za smanjenje jaza žena i muškaraca na tržištu rada	Septembar 2024.	Redovna sredstva								
	Organizovati tematsku sjednicu sa ciljem povodom analize uticaja aktivnih mjera zapošljavanja na smanjenje jaza između žena i muškaraca na tržištu rada u periodu od 5 godina	Komisija za jednakopravnost spolova	Tematska sjednica organizovana Broj zaključaka vezanih za Analizu koji doprinose povećanju efikasnosti mjera za ravnopravnost spolova	Oktoabar 2024.	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Analizirati doprinos poticaja Vlade KS i donijeti mjere kako bi se poticali doprinosili razvoju poduzetništva manje zastupljenog spola	Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice,	Registar poticaja sadrži informacije o spolu direktnih i indirektnih korisnika poticaja identificirani problema za pristup poticajima za manje zastupljen spol, uključujući i ranjive grupe manje zastupljenog spola % kriterija koji je izmijenjen sa ciljem povećanja jednakih mogućnosti za pristup poticajima # i iznos posebnih programa za manje zastupljen spol	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								
	Finansijski plan Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo i informacija o izvršenju Finansijskog plana Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo sadrže informacije o uticaju na jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Služba za zapošljavanje KS	Broj informacija o uticaju na uticaju na jaz između žena i muškaraca na tržištu rada koji su sadržani	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napredka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Izrađena analiza o primjeni prava na naknadu za vrijeme porodijskog/roditeljskog odsustva sa prijedlozima progresivnog unapređenja iznosa u odnosu na međunarodne standarde	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice, Ministarstvo finansija	Broj preporuka Institucije Ombudsmana za ljudska koje su provedene	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								
	Izrada strategije učešća žena u radnoj snazi	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice	Izrađena strategija % provođenja strategije	2025. godine	Redovni budžet i partnerstvo								
	Promovirati korištenje roditeljskog odsustva od strane očeva djece	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice	promotivnih aktivnost očeva kao korisnika roditeljskog osnova u odnosu na % majki	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								
	Promovirati jednake mogućnosti za žene i muškarce u svim konkursima koje objavljuje skupština, vlada, Ministarstva i druga tijela vlade	Sve službe skupštine, vlada, Ministarstva i druga tijela vlade	U svim konkursima jasno navedeno: „Ohrabruju se osobe oba spola da se prijave na ovaj konkurs. U okviru ovog konkursa biti će osigurane jednake mogućnosti za sve osobe bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.“	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Usvojiti politiku o nultoj toleranciji za uznemiravanje i seksualno uznemiravanje u KS	Skupština, Vlada na prijedlog Ministarstva rada i socijalne politike	Politika usvojena i objavljena	Mart 2024.	Redovna sredstva i sredstva partnerstva								
	Analizirati mogućnosti za unapređenje kapaciteta predškolskih ustanova	Ministarstvo za odgoj i obrazovanje	Analiza izrađena i dostavljena Komisiji sa preporukama	Septembar	Redovna sredstva								
	Analiza o preprekama za uključivanje marginaliziranih grupa na tržište rada (osobe koje brinu za stare i iznemogle, jednonahranijske porodice, porodice sa djecom sa invaliditetom, pripadnici/e nacionalnih manjina) sa prijedlogom mjera	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice	#utvrđenih prepreka i predloženih mjera % osoba koje su uključene na tržište rada	Kraj 2025. godine	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.3 Prevencija i zaštita od nasilja u porodici i nasilja na osnovu spola	Usvojiti Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici i osigurati sredstva za provođenje i provoditi aktivnosti	Vlada KS i Koordinaciono tijelo za prevenciju nasilja	Usvojen Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja iz Program se redovno provode, Programi se redovno donose Osigurano potpuno finansiranje svih usluga koje se pružaju žrtvama uključujući i finansiranje smještaja u sigurnu kuću	Kraj 2024. godine	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Organizovati tematsku sjednicu sa ciljem analize stanja i uvida u stanje o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, uključujući i probleme sa kojima se susreću posebno ranjive grupe	Komisija za jednakopravnost spolova, Koordinacioni odbor	Podaci koji se prikupljaju u skladu sa članom 23. Protokola se dostavljaju Komisiji a putem Komisije i Skupštini	Svake godine u okviru 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Redovna sredstva								
	Doprinos prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u porodici obilježavanjem Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Koordinaciono tijelo KS i Komisija za jednakopravnost spolova	Kanton provodi aktivnosti u okviru kampanje	Kontinuirano	Redovna sredstva								

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Izvor verifikacije
	Organizovati obuke na temu diskriminacije na osnovu spola i svih oblika nasilja na osnovu spola Komisija za jednakopravnost spolova i Koordinacioni odbor Izraditi Smjernice za prevenciju i zaštitu od diskriminacije, seksualnog uznemiravanja i uznemiravanja na osnovu spola na radnom mjestu U programe stručnog usavršavanja policije uvesti program obuke na temu krivičnih djela počinjenih iz mržnje u skladu sa Krivičnim zakonom FBiH i redovno ih provoditi	Komisija za jednakopravnost spolova, Koordinacioni odbor Ministarstvo pravde i uprave	Članovi i članice komisije i koordinacionog odbora mogu prepoznati i odgovoriti na sve oblike diskriminacije na osnovu spola Vlada usvojila Smjernice	Kontinuirano 2024. godine Kontinuirano	Izvor finansiranja Redovna sredstva i Redovna sredstva						
		Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo, Uprava policije	Usvojen plan i program permanentne i specijalističke obuke koji obuhvata krivična djela počinjena iz mržnje	Kontinuirano	Redovna sredstva						
	Izraditi i usvojiti standardne operative procedure za policiju i pravosuđe u slučaju krivičnih djela počinjenih iz mržnje u skladu sa Krivičnim zakonom FBiH	Ministarstvo pravde i uprave i Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo	Izrađene i usvojene standardne operative procedure za policiju i pravosuđe u slučaju krivičnih djela počinjenih iz mržnje	2024.	Redovna sredstva						

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Izvor verifikacije
2.4 Osigurana ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Kanton vrši nadzor	Izraditi analizu zastupljenosti žena i muškaraca u svim tijelima uključujući i predsjednike/ce tijela koje imenuje Skupština, Vlada i ministarstva	Stručna služba Skupštine, stručna služba Vlade	Vlada i Skupština usvojili informaciju o analizi zastupljenosti sa zaključcima	Julij 2024.	Redovna sredstva						
	Osigurati jasne kriterije kod imenovanja komisija Skupštine kada u je pitanju jednako učešće žena i muškaraca	Stručna služba Skupštine	Analiza izrađena sa prijedlogom mjera; % žena i muškaraca koji se imenuju u komisije nakon donošenja novih kriterija	Kraj 2024. godine	Redovna sredstva						
	Izraditi prijedlog mjera za ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u vladi, drugim vladinim tijelima i javnim ustanovama i preduzećima kojima upravlja Kanton Sarajevo	Komisija za jednakopravnost spolova	Izrađeni prijedlozi i po potrebi prijedlozi izmjena i dopuna zakona i drugih propisa sa ciljem uvođenja kvote za manje zastupljen spol od najmanje 40%	Julij 2025.	Redovna sredstva, Sarajevski otvoreni centar i FIGAP II sredstva						
	Osigurati ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim tijelima uključujući i predsjednike/ce tijela koje imenuje Skupština, Vlada i ministarstva	Skupština, Vlada	Muškarci i žene zastupljeni sa najmanje 40% u svim tijelima koja se imenuju	Kontinuirano	Redovna sredstva						

Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.5. Unaprijeđeno zdravlje i seksualno i reproduktivno zdravlje	Inicirati akreditaciju Programa zdravstvenih radnika u oblasti pružanja rodno senzitivnih usluga i usluga iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja generalnoj i višestruko marginaliziranim populacijama	Ministarstvo zdravstva KS	svojena inicijativa od strane nadležnog ministarstva. Sprovedeni treninzi zdravstvenog osoblja na nivou primarne zdravstvene zaštite u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama Svjetske zdravstvene organizacije	Kraj 2024	Redovna sredstva, Fondacija XY i UNFPA								
	Sprovesti Rodnu analizu za identifikaciju socijalnih determinanti zdravlja i utjecaja rodnih stereotipa na stavove mladih i odraslih u KS	Ministarstvo zdravstva KS	Usvojene preporuke rodne analize i uvrštene u programe za unaprjeđenje zdravstvene zaštite na području KS.	Kontinuirano	Redovna sredstva, Fondacija XY								

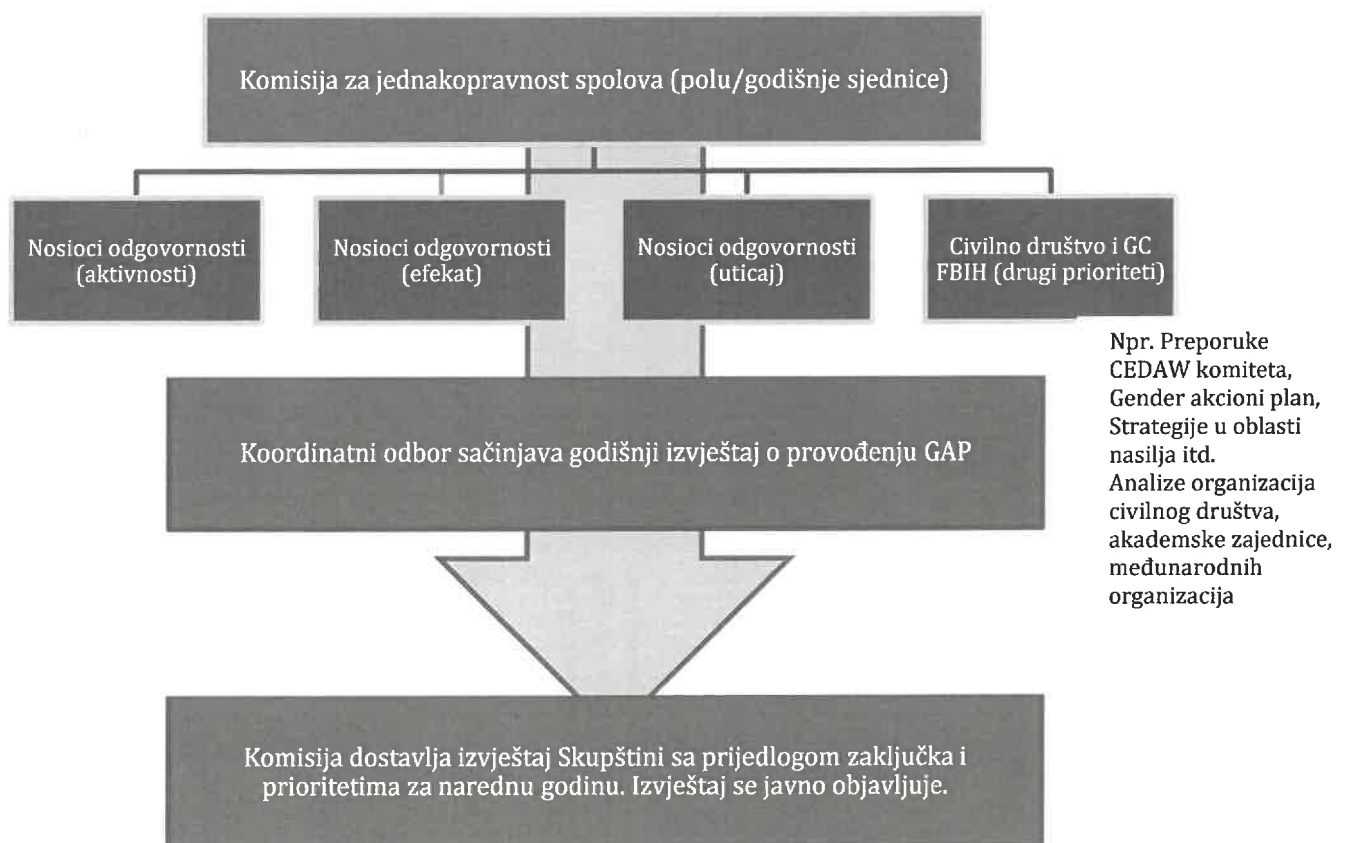
Srednjoročni cilj 2: Unaprijeđeno je stanje ravnopravnosti spolova na području KS															
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije		
						Redovna sredstva	Kontinuirano	Redovna sredstva	Kraj 2024.	Redovna sredstva	Kontinuirano	Redovna sredstva	Kontinuirano	Redovna sredstva	Kontinuirano
	Poticanje ženske populacije za učešće na sportskim takmičenjima i ligama te promocija sporta kao zdravog životnog stila	Ministarstvo kulture i sporta	Broj organizovanih takmičenja % žena i izdvajanje sredstava putem javnog poziva Ministarstvakulture i sporta	Kontinuirano	Redovna sredstva										
	Pravno urediti medicinske i pravne postupke u slučaju interspolnosti	Ministarstvo zdravstva KS	Izrađen Pravilnik o prilagodbi spola u medicinskim institucijama u Kantonu Sarajevo.	Kraj 2024.	Redovna sredstva										

Srednjoročni cilj 3: Prati se stanje i saraduje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova													
Očekivani rezultat	Aktivnost	Isilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2023.	Napredak do kraja 2024.	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
3.1. Kanton doprinosi promociji ravnopravnost spolova	Utvrđen je Program obilježavanja dana od značaja za ravnopravnost spolova	Vlada i Skupština	obilježavaju se 8. mart „Međunarodni dan žena“, Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.), Međunarodni dan žena u IKT-u, 19.11. Međunarodni dan muškaraca i drugi	Kontinuirano	Redovna sredstva i partnerstvo								
	Promotivni materijali o ciljevima Gender akcionog plana KS su dostupni na web stranici i u šalter salama	Komisija za jednakopravnost spolova	izrađenih materijala	Mart 2024. godine	Redovna sredstva i partnerstvo								

3.2. Redovno se prati stanje ravnopravnosti spolova na području KS	Komisija za jednakopravnost spolova organizuje sjednice sa ciljem praćenja provođenja (monitoring) Gender akcionog plana	Komisija za jednakopravnost spolova i koordinacioni odbor	Održana polugodišnja i godišnja sjednica na kojoj je razmotren izvještaj o provođenju GAP te su predloženi zaključci za Skupštinu	Septembar i mart svake godine	Redovna sredstva								
	Skupština razmatra izvještaj o provođenju Gender akcionog i finansijskog plana	Skupština	Izmotren izvještaj i doneseni zaključci o prioritetima	April svake godine	Redovna sredstva								
	Izvršiti procjenu (evaluaciju) provođenja Gender akcionog i finansijskog plana kao osnovu za izradu narednog Gender akcionog i finansijskog plana	Koordinacioni odbor	Izvršena procjena provođenja Gender akcionog plana	Jun 2025. godine	Redovna sredstva i partnerstvo								
	Utvrđen je spisak organizacija civilnog društva i pojedinaca koje se bave ravnopravnošću spolova	Koordinacioni odbor	Izrađeni kriteriji za odabir organizacija i pojedinaca Spisak dostupan na web stranici Vlade i Skupštine	Kraj 2024. godine	Redovna sredstva								
	Organizira se tematska sjednica sa civilnim društvom sa ciljem definiranja prioriteta u oblasti ravnopravnosti spolova	Komisija za jednakopravnost spolova	Tokom tematske sjednice prikupljeni prijedlozi civilnog društva u pogledu prioriteta	Oktoibar svake godine	Redovna sredstva								
3.3. Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova													

V Monitoring i evaluacija Gender akcionog plana

Osnovni mehanizam praćenja provedbe Gender akcionog plana jeste nadzor koji provodi za nivo vlade Koordinacioni odbor, a za nivo Skupštine **Komisija za jednakopravnost spolova**. Zadatak Komisije je da prati aktivnosti provedbe, prikupljanja informacija koje su potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata aktivnosti navedenih u dokumentu. Nadzor nad provedbom pratit će se organizacijom sjednica za nadzor svakih šest mjeseci kojom prilikom će svi nosioci odgovornosti putem Koordinacionog odbora, Komisiji redovno i sistematski dostavljati informacije o provedbi. Pored toga Komisija će jednom godišnje informisati Skupštinu i sve ključne aktere uključene u implementaciju aktivnosti o ostvarenim rezultatima, te će predlagati Skupštini odgovarajuće zaključke.

Osnovni pojmovi i definicije ravnopravnosti spolova

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba ili grupa osoba bila tretirana, tretira se ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu ili grupu osoba u istoj ili sličnoj situaciji.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve je dovela, dovodi ili bi mogla dovesti u nepovoljniji položaj osobu ili grupu osoba jednog spola u poređenju sa osobom ili grupom osoba drugog spola.

Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak.

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Nasilje po osnovu spola uključuje, ali se ne ograničava, na

- a) nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu;
- b) nasilje koje se dešava u široj zajednici;
- c) nasilje koje počinu ili tolerišu organi vlasti i drugi ovlašteni organi i pojedinci;
- d) nasilje po osnovu spola u slučaju oružanih sukoba.

Viktimizacija je oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog: odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu spola, ili ako je na bilo koji drugi način osoba sudjelovala u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu spola.

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola.

Gender/rod predstavlja sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije, i kroz vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Jednak tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno sudjelovanje po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

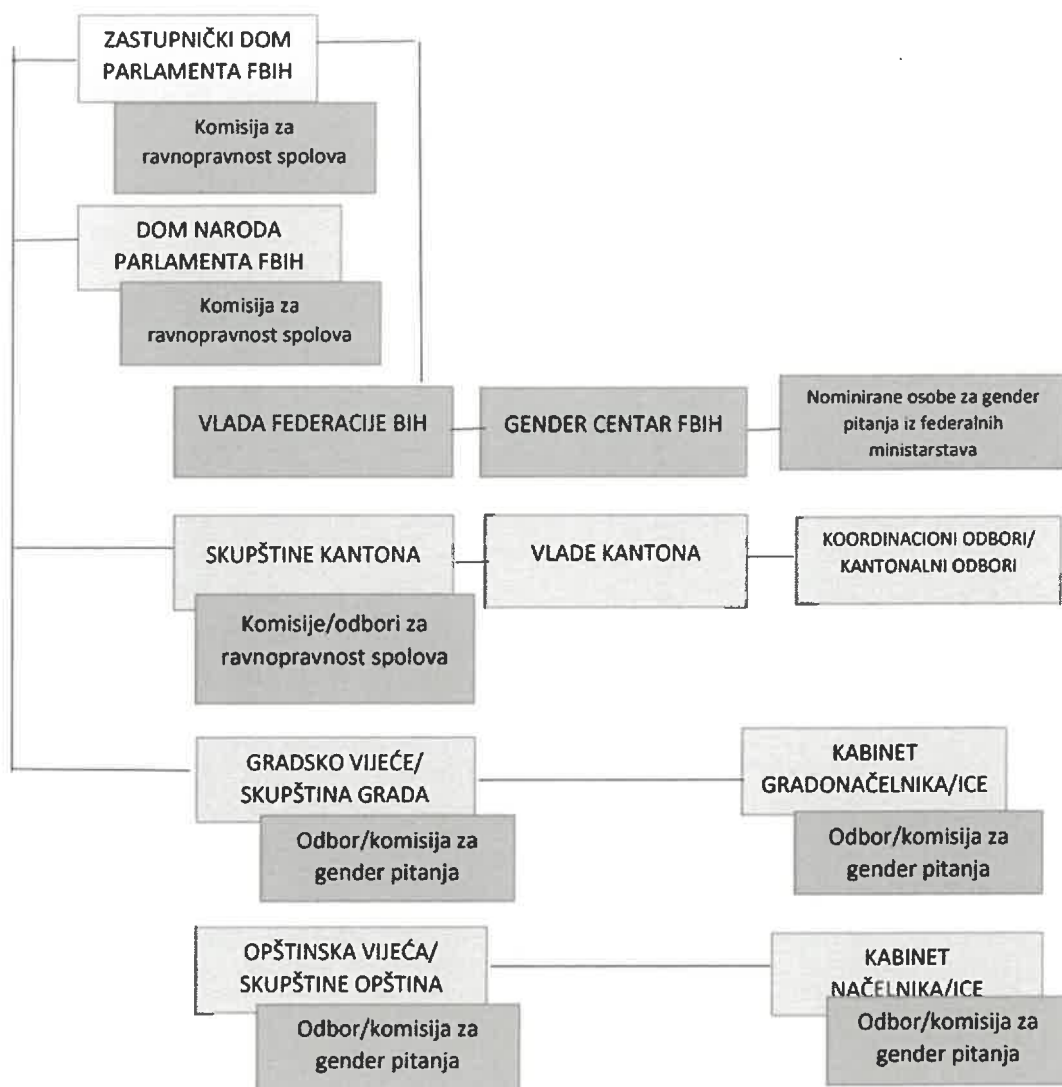
Institucionalni mehanizmi za jednakopravnost spolova predstavljaju tijela koja su uspostavljena od nadležnih zakonodavnih, izvršnih i organa uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Rodno senzitivno ili odgovorno budžetiranje je neophodno sredstvo koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Rodno budžetiranje predstavlja sagledavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioritete različitih grupa žena i muškaraca imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu. Rodno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu budžeta i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta. Rodnom analizom budžeta razvrstavaju se troškovi i prihodi naspram njihovog različitog utjecaja na žene i muškarce i time se uočavaju mjesta gdje su sakupljanje i distribucija javnog novca nepravedni.

Ujedinjeni narodi	Vijeće Evrope	Evropska unija	Bosna i Hercegovina	Federacija BiH
Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima	Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli	Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici	Ustav BiH	Ustav FBiH i Ustavi kantona u FBiH
Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama CEDAW	Evropska socijalna povelja	Amsterdamski sporazum Evropske unije	Zakon o ravnopravnosti spolova	Krivični zakon FBiH
Bečka i Pekinška deklaracija	Deklaracija o ravnopravnosti između žena i muškaraca	Povelja o osnovnim pravima Evropske Unije	Zakon o zabrani diskriminacije	Porodični zakon FBiH
Rezolucija vijeća sigurnosti UN 1325 „Žene, mir i sigurnost“	Konvencija o prevenciji i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija)	Direktive EU o jednakoj plaći, jednakom tretmanu, socijalnom osiguranju, roditeljskom odsustvu, itd.		Zakon o zaštiti od nasilja u porodici
Konvencija o političkim pravima žena	Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju nad ženama	Rezolucija Evropskog parlamenta o nasilju nad ženama		Zakon o ustanovama socijalne zaštite FBiH
Konvencija o državljanstvu udatih žena		Rezolucija EP-a o potrebi ustanovljavanja kampanje širom EU za kultu toleranciju prema nasilju nad ženama		Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom FBiH

Prilog: Međunarodni i domaći pravni okvir za ravnopravnost spolova i nasilje nad ženama

Prilog Institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova u F BiH

HODOGRAM POSTUPANJE U SLUČAJEVIMA NASILJA U PORODICI

